

Een praktische gids voor huizengeschiedenis in de stad Ieper

Kristof PAPIN

2021

1. Algemene inleiding

De interesse voor huizengeschiedenis is niet nieuw. Enkele decennia al wordt er vooral in grotere steden met dit onderzoeksthema aan de slag gegaan en profiteert het van een hernieuwde aandacht, al valt het op dat dit onderzoek vooralsnog sterk in dienst staat van de stadsarcheologie. Het zijn dan ook de steden waar er vroeg een eigen stadsarcheologische dienst kwam, dat huizengeschiedenis eerst beoefend werd. We denken in Vlaanderen dan vooral aan de historische steden Brugge en Gent. Studies in de 19de eeuw beperkten zich tot een aantal 'grote' monumenten, uitzonderlijke panden die tot de verbeelding spraken. Nu de archeologie tot in de kleinste dorpen is doorgedrongen door de strengere archeologische wetgeving, zou huizengeschiedenis overal ingang moeten vinden. Doch in kleinere steden is er nog maar weinig onderzoek in die richting gebeurd en hebben archeologen en historici elkaar amper gevonden. Het resultaat van door sommige archeologen gepubliceerde vooronderzoeken is dan ook van bedenkelijk niveau qua archiefonderzoek. Toch zijn het goed uitgevoerde vooronderzoeken op basis van archiefbronnen die bepalend kunnen zijn voor het archeologisch onderzoek dat moet worden gevoerd. Dit is geen kritiek naar de archeologen. Zij hebben nu eenmaal een ander métier dan historici en hebben ander materiaal om te 'lezen' en te interpreteren. Een samenwerking van beide metiers zou veel vollediger inzichten kunnen bieden in onze huizengeschiedenis.

In onze 'historische' steden, plaatsen met een voorname middeleeuwse geschiedenis als Brugge en Gent, is de interesse in huizengeschiedenis veel ouder. Reeds in de 19de eeuw begon men de geschiedenis van vooral bekende historische panden te bestuderen, vooral uit bouwhistorische, architectonische en kunsthistorische interesse. De revival van de gotiek en de opgang van de gedachte dat we het oude patrimonium moesten bewaren voor het nageslacht, lagen daar aan de oorsprong van. Het restaureren van gebouwen doet voor het eerst zijn intrede terwijl dat voordien conserveren en vooral aanpassen aan de noden was. Het huizenonderzoek is een onderzoekdomein dat het platteland en de dorpen quasi volledig links liet, de studie van enkele kastelen buiten beschouwing gelaten. Een schijnbaar gebrek aan bronnenmateriaal lag daar aan de basis van, maar ook het feit dat de toenmalige stadsarchivarissen grotendeels hun interessesfeer beperkten tot de stad en het archief waar ze actief waren (Brugge, Gent, Antwerpen, Brussel). Zelfs in Ieper was er amper aandacht voor en zou Arthur Merghelynck zwaar fulmineren tegen het verloren gaan van het patrimonium in 1897. Zijn onverdroten inzet op dat vlak bezorgde hem machtige politieke vijanden in de stad. In toeristische gidsen voor Wereldoorlog I werd de stad nochtans op vlak van monumenten in één adem genoemd met Brugge. Intussen is er vanaf het laatste kwart

van vorige eeuw wel interesse gekomen in huizengeschiedenis in de stad. Dat komt later aan bod.

Op internationaal vlak lijkt het vooral Engeland te zijn dat in de laatste decennia het voortouw heeft genomen in dit onderzoek. Daar verschenen enkele interessante gidsen die het onderwerp ook algemeen kaderen. Engelsen wezen terecht op het gegeven dat men naast een grondig onderzoek van de archivalia ook best de mondelinge geschiedenis bij huizenonderzoek een plaats geeft, hetgeen inderdaad een interessante invalshoek is bij de start van het onderzoek.

S. LIGHT, *House histories. A guide to tracing the genealogy of your home*, Golden Hill Press, 1989.

N. BARRATT, *Tracing the history of your house. A guide to sources*, Public record Office, 2001.

Wil Gent dan wel de Vlaamse stad zijn die pretendeert de eerste te zijn die de grondslag heeft gelegd voor een 'wetenschappelijk' gefundeerd huizenonderzoek, Brugge heeft zijn Oost-Vlaamse pendant voorbijgestoken in zowel de aanpak als de bereikte resultaten op vandaag. Die voortrekkersrol van Gent had alles te maken met de aanwezigheid van een docent aan de Universiteit in die stad die middeleeuwse stadsarcheologie hoog in het vaandel droeg. Na enkel decennia is het onderzoek daar nu stilgevallen. Er wordt nog weinig gepubliceerd op dat vlak en dit terwijl de archeologen toch constant nieuwe ontdekkingen doen. De band met het archief is voor een groot deel verbroken.

Maar in Brugge is het basisonderzoek dan ook een flink stuk eenvoudiger te voeren moeten we in alle eerlijkheid bekennen.

Brugge's gouden bron: de Zestendelen

Dit onderzoek en de mogelijkheden vergelijken tussen beide steden is ondoenbaar omdat Brugge kan terugvallen op een uniek kadaster uit het Ancien Regime 'Zestendelen' genaamd, wat in geen enkele andere stad in Vlaanderen (Antwerpen uitgezonderd) voorhanden is. In Brugge kan men probleemloos de overgang maken van het huidige kadaster naar het ancien-regime kadaster. Per huis zijn alle verkopen, hypotheek, erfdienstbaarheden, inbeslagnemingen e.a. in chronologische volgorde bijgehouden vanaf 1580 tot 1800 per pand! Gesneden koek dus.

H. DENEWETH, J. D'HONDT, K. LEENDERS, *Een huis in Brugge: vademecum voor de historische studie van woningen, eigenaars en bewoners*, Brugge, 2001.

Men is in Brugge al heel ver geëvolueerd om deze gegevens online ter beschikking te stellen met rechtstreekse linken naar oude stadskarten - waardoor men in Brugge op het vlak van huizengeschiedenis een vrij unieke positie inneemt in West-Europa. Men heeft daar ook al mooie resultaten geboekt met verscheidene gedegen publicaties.

H. DENEWETH e.a., *De Oude Steen in de Wollestraat*, Brugge, 1997.

A. DE GROOTE, J. D'HONDT, e.a., *De geschiedenis van het hoekhuis Eiermarkt 3 in Brugge. Vroeger de drie huizen De Landman, Het Oud Boterhuis en de Cabuscole*, Brugge, 1998.

B. BEERNAERT en B. SCHOTTE over een reeks huizen in de Hoogstraat en langs de Verwersdijk, getiteld *Over de koe, het hert, de uil...zes huizen, zes verhalen*, Brugge, 2000.

Daarnaast ook een paar interessante “cahiers” over het geboortehuis van Guido Gezelle en over het huis ‘De Patience’ aan de Spinolarei (beide uitgegeven te Brugge in 1999).

De methodiek van het onderzoek die men in Brugge (maar ook in Antwerpen) kan voeren is geheel anders dan bv. in Gent of in Ieper. En dat heeft niet altijd te maken met de beschikbaarheid van het archief. In Gent kan men eenvoudig tot in de middeleeuwen zijn onderzoek doortrekken, terwijl dat in Ieper bijna niet zal kunnen voor de meeste huizen.

Het Gentse huizenonderzoek

De gangmaker van het Gentse huizenonderzoek was Daniël Lievois (1940-2014). Hij heeft een enorm werk verzet op dit vlak en is de bedenker van de methode van het ‘Gents Huizenonderzoek’, gekoppeld aan de stadsarcheologie, dat navolging heeft gevonden op veel andere plaatsen. Kort komt het hierop neer dat hij er terecht van uit ging dat men niet één enkel huis moest bestuderen, maar een ganse straat, een wijk, een huizenblok. Dat systeem van werken heeft inderdaad héél wat voordelen. Reeds in 1994 verscheen er een eerste gids voor dergelijk onderzoek. Omwille van de bronnenproblematiek is de aanpak die men in Gent voorstaat interessanter voor ons omdat men er globaal dezelfde bronnen ter beschikking heeft. Er verscheen in 2001 een herwerkte versie over hoe men het best huizenonderzoek verricht in Gent.

L. CHARLES, G. EVERAERT, M.C. LALEMAN & D. LIEVOIS, *Erf, huis en mens. Huizenonderzoek in Gent*, Gent, 2001.

Deze studie biedt een interessant vertrekpunt, maar is natuurlijk geënt op het Gents voorbeeld. Een aantal bronnen die in Gent bestaan hebben we niet op andere plaatsen. Daaruit is nog maar eens duidelijk dat een syllabus voor deze of gene stad steeds moet uitgaan van de lokale situatie.

We kunnen hier niet alle plaatsen bespreken waar men zich intussen op de huizengeschiedenis heeft gestort. We vermelden ook nog werkgroepen in Aarschot, Antwerpen¹, Brussel en Mechelen die actief bezig zijn. Een blik op de onlinegids voor de stad Antwerpen zal snel duidelijk maken dat huizengeschiedenis en de bronnen die daarop betrekking hebben zéér specifiek zijn al naar gelang de plaats. Elders zijn bronnen beschikbaar die wij helemaal niet kennis (bv. een eind 19de eeuwse kadaster van brandverzekeringen in Antwerpen, of huisgevelkaarten). Ook hebben wij in Ieper niet altijd de archieven ter beschikking die nochtans zouden moeten bewaard zijn gebleven. We denken bijvoorbeeld aan 19de eeuwse bouwplannen voor Ieper, bouwvergunningen, BPA's.

De recentste gids is deze voor de stad Kortrijk, geschreven door Emma D'Haene en uitgegeven door het Algemeen Rijksarchief i.s.m. de stad Kortrijk (2019). Het zal bij lezing van deze gids opvallen hoezeer andere bronnen de mogelijkheden voor het onderzoek bepalen.

---

¹ W. GOETSCHALCKX en V. VAN HAL, ‘Kan huizengeschiedenis bijdragen tot genealogisch onderzoek?’, in *Vlaamse Stam*, 53, 2017, p.138-142. Zie tevens hun online gids ‘Wat een huis je vertelt. Huizenonderzoek in het Felixarchief’.

Nederland

Net over de grens in Nederland is er ook sinds lang interesse in het thema en zijn er verscheidene publicaties – gidsen uitgegeven. Het zal opvallen dat er daar voor een stuk andere bronnen bestaan die wij hier niet kennen. Het zijn mooie en vlot geschreven gidsen, die evenwel zo algemeen zijn dat ik het praktische nut voor veel neofieten in twijfel trek.

K. VAN DER WIEL, *Op zoek naar huis, straat of buurt. Handleiding voor historisch huizenonderzoek*, Hilversum, Verloren, 2000.

Huizen vol historie. *Gids voor huizenonderzoek in de provincie Utrecht*. Trajecten door Utrecht I. Het Utrechts Archief in samenwerking met de Stichting Stichtse Geschiedenis, Utrecht, 1998.

2. Huizenonderzoek in Ieper – 19de en 20^e eeuw

Veel mensen wonen in de binnenstad van Ieper op een locatie waar sinds vele eeuwen andere mensen hebben gewoond en geleefd. Het huis waar ze nu in wonen is niet datgene wat er 500 jaar geleden stond en gezien de context van de quasi volledige vernietiging van de stad gedurende Wereldoorlog I is de kans eerder miniem dat er stukken gebouw dateren van voor 1914. Maar wie woonde er vroeger, wat hebben deze mensen gedaan, hoe zag dat pand er vroeger uit, werd er handel gedreven, wat was het beroep van de mensen die er woonden...? Beklemmende vragen die om een antwoord smeken. Daarom is deze syllabus huizengeschiedenis geschreven. We hebben de te bewandelen weg zeer praktisch opgevat, zodat eenieder zelf vanuit deze syllabus kan starten met zijn of haar onderzoek.

L. DRUEZ, *Chaque maison a son histoire. Guide des sources relatives au patrimoine immobilier privé*, Algemeen Rijksarchief i.s.m. het Institut du Patrimoine Wallon (les dossiers de l'IPW 19), Brussel, 2016.

Huizengeschiedenis is een sociale bezigheid omdat de gemeenschap waarin we leven zijn basis kent in één van de meest elementaire menselijke behoeften : bescherming, nl. het schuilen tegen diverse weersomstandigheden voor mens en dier... Doorheen de eeuwen hebben mensen zich geprobeerd te beschermen. De ene vond dat in een grot of in een tent, de andere in een pompeus kasteel. Vormen van gebouwen geven aan in welke mate een maatschappij in standen opgedeeld is. De start van alle onderzoek moet dus een sociale inslag kennen. Praat met de huidige bewoners, de vroegere bewoners, buren en zelfs iedereen die mogelijk ooit nog in het huis is geweest. Het zijn misschien maar disparate 'snippers' van gegevens die u zal opvangen, maar die interessant kunnen zijn. Een huis is door mensen bewoond. De spoken zullen achteraf in het archief wel opduiken.

Er werd al enig onderzoek verricht. We denken hier o.m. aan de studie over de huizen aan de Grote Markt door P. Vandenbussche of het boek van Staf Verheye 'Vier eeuwen Ieperse herbergen'. Interessant kan ook 'Ieper door de eeuwen heen' van J.E. Cornillie zijn of gewoon eens bladeren door 'Bouwen door de eeuwen heen', het overzichtswerk waar ieder huis dat op bouwkundig vlak ietwat te vertellen heeft zal instaan. We denken ook aan het

werk van Hugo Constandt 'Ieperse middeleeuwse huizen met houten gevel' (uitgave 1981) en zo kunnen we nog wel wat door gaan. We komen verder nog terug op enkele interessante werken.

METHODOLOGIE

Start vandaag (in 2021)!

A. Aankoopacte

Je wil de geschiedenis van jou eigen huis kennen? Haal dan eerst je originele notariële aankoopacte boven. Daar staan interessante gegevens in: de kadastergegevens bijvoorbeeld en de gegevens van de vorige eigenaar of eigenaars, wanneer die aangekocht hebben, wat ze er voor betaald hebben, bij welke notaris de acte verleden is. Daarmee overbrug je al een deel van de 20^e eeuw, want dat is een periode waarin je bijvoorbeeld een aantal archieven niet mag raadplegen in het stadsarchief omwille van redenen van privacy. Wanneer je de huizengeschiedenis van een ander huis (of je huurwoning) wil opzoeken, dan laat je dat beter weten aan de eigenaars. Wettelijk gezien hoeft dat niet. Je mag de geschiedenis van dat huis onderzoeken, maar dan kan je de recente gegevens nooit publiceren. De gevoeligheid ligt hem voornamelijk op het vlak van al dan niet vervallen of 'verdwenen' erfdienstbaarheden en de beruchte wet op de privacy (Europese GDPR-wetgeving).

Het opzoeken van vroegere eigenaars, bewoners of hun erfgenamen geeft het voordeel dat vroegere bewoners allicht nog foto's zullen hebben, zowel van het exterieur als het interieur. Dat is zeer interessant omdat je zowel wijzigingen ziet aan het gebouw aan de buitenzijde als aan het interieur. Dat laatste zegt veel over de levenswijze van de bewoners, hun sociale afkomst, hun interesses.

Ieder stuk grond heeft sinds de opmaak van het kadaster, een uitvinding van Napoleon, een uniek nummer. Dat maakt het zeer eenvoudig om de link te maken tussen het kadasternummer dat zeer eenvoudig terug te vinden is en de eigenaar(s) in pakweg 1800. Dat nummer is de sleutel om de huizengeschiedenis voor de 19de en 20e eeuw te bestuderen.

B. Kadasternummer

Het begrip 'kadaster' slaat in oorsprong op de registratie van grond als basis van een belastingheffing. Normaliter heb je één kadasternummer per huis of stuk grond, alhoewel. Een kadasterverwijzing bestaat altijd uit drie gegevens: de afdeling (meestal de oude gemeente, bv Ieper 1), de sectie (het stadscentrum van Ieper is bv. sectie F,G, H en J) en een sectienummer. Maar in de loop der jaren zijn er splitsingen geweest maar ook samenvoegingen van percelen (of delen daarvan). Door omstandigheden zijn bepaalde percelen verkleind (bijvoorbeeld na een gedwongen verkoop of een onteigening). Sommige huizen hebben meerdere kadasternummers, bijvoorbeeld voor het gebouw zelf en de tuin afzonderlijk. Snel zal je dat door hebben. Het kadasternummer zal ons voeren naar het begin

van de 19de eeuw, wanneer het 'primitief kadaster werd opgemaakt, en dat omstreeks 1830/1834 'af' was. Het is een houvast dat uniek is. Natuurlijk kan het zijn dat het huis dat je bestudeerd recent is en dat dat perceel voordien niet bebouwd was. Dan zal je de eigenaars vinden en zien dat het landbouwgrond, weidegrond of een boomgaard was. En zelfs soms een (gedempte) vijver of beek... Dan heb je 'pech', maar dat heb je dan wel gemerkt bij het gieten van je funderingen.

De binnenstad van Ieper draagt steeds de kenletters F, G, H en J (er is nooit geen letter I om de verwarring met de J te beletten). Buiten de stad zijn dat de kenletters A tot E. Met een kadasterkaart bij de hand kun je het betrokken kadasternummer zeer snel vinden (zie verder), toch op het ogenblik van de publicatie van de kadasterkaart.

Tip: De eenvoudigste en snelste methode om het kadasternummer te weten te komen is sinds kort gewoon via het internet. Er zijn online kadasterkaarten voorhanden maar de recente nummers kan u vinden via het GIS-systeem op internet, via het ingeven van de straatnaam en het huisnummer). Een fluitje van een cent om daarop je huis te vinden. U kan de kaart digitaal opladen via www.cartesius.be of consulteren via www.geopunt.be.

Op deze sites kan u tal van andere kaarten consulteren, zowel historische als moderne kaarten. De site van Geopunt heeft het voordeel dat, eens u de ligging van het pand heeft bepaald, u een aantal oudere kaarten ineens op de huidige kaart kan 'leggen'. Het betreft o.a. de kaarten Vandermaelen (1846-1854), Atlas Buurtwegen (1871) en de oudste van Ferraris (1771-1778). De andere kaarten zoals deze van Villaret (1745-1748) en Masse (1729-1730) bestaan niet voor Ieper. De kaart Fricx (1712) is niet nuttig in het kader van huizengeschiedenis.

Ieper heeft een bijzonder rijke cartografische geschiedenis. Als middelgrote Vlaamse stad én als vestingstad bestaan er vele tientallen kaarten en plannen van de stad voor de 16de tot 19de eeuw.

Ann VANROLLEGHEM, *Ieper à la carte : de Ieperse vestingen in kaart gebracht*, Ieper, Erfgoedcel, 2006.

De Atlas van Buurtwegen is enkel specifiek als uw huis aan een buurtweg lag (maar dat zijn er relatief veel).

Die van Ieper is bewaard in het Provinciaal Archief te Brugge (D.O.P.-Atlas buurtw./1998/P.B.70). Het betreft een plannenboek bestaande uit twee algemene plannen en 14 detailplannen (opgemaakt 24 maart 1848). Met algemene tabel der buurtwegen, tabel der in te nemen percelen en tabel der eigenaars van de aanpalende percelen). De kaart is eveneens via www.geopunt.be te consulteren.

Zie: Johan VANNIEUWENHUYSE (red.), *In goede banen? De Provincie West-Vlaanderen en het beheer van de buurtwegen 1800-heden*, Brugge-De Panne, 2005.

Over al deze kaarten en de evolutie van de cartografie, zie:

M. ANTROP, P. DE MAEYER, C. VANDERMOTTEN, M. BEYAERT (e.a.), *België in kaart. De evolutie van het landschap in drie eeuwen cartografie*, Lannoo, 2006.

Ook in de Rijksarchieven steken enkele mogelijk interessante kaarten.

Alle (beweren ze toch) beschikbare kaarten uit alle Rijksarchieven in België zijn online te raadplegen via www.cartesius.be. Het gaat voor Ieper alleen al over enkele honderden kaarten!

Ieper was in de 19de eeuw nog een vestingstad maar een grote aanwezigheid van militairen. Intussen zijn de eigendommen van de militairen in de stad en bijvoorbeeld de Rijkswacht verkocht. Men zal dus best nazien op deze kaarten of het onderzochte huis niet toevallig op zo'n domein lag. Zie daarover de kaarten in het Rijksarchief Brugge, verzameling 'Kaarten en Plannen'

N° 49 Plan van de zone buiten de versterkingen van Ieper waar het verboden is te bouwen, gemaakt door E. Bergsina, kommandant van de genie, 1826.

N° 1081 Atlas van militaire gebouwen, kaart van Ieper, 19de eeuw.

De gedeeltelijke afbraak van de vestingen in de 19de eeuw heeft de stad uitbreidingsmogelijkheden gegeven en heel wat 'nieuwe' wijken liggen dan ook op dergelijke gronden.

N° 1350 Kaart van de verkoop van gronden aan de stadsvesten van Ieper, 19de eeuw.

Zeer eenvoudig kan u het kadastraal plan digitaal en online opzoeken via www.cadgis.be (FOD Financiën) of via de site van de KBR – Koninklijke Bibliotheek van België (waar ook de leggers digitaal te consulteren zijn).

C. Een houvast: de Popp-kaart van Ieper van 1853

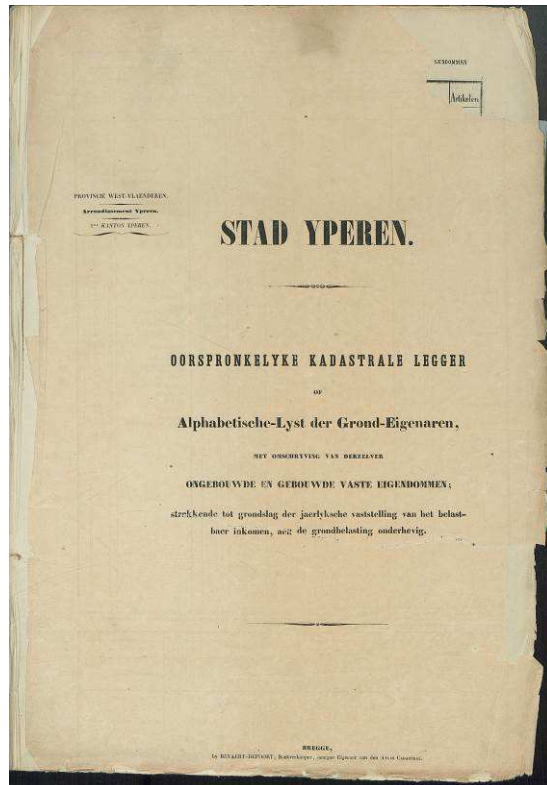
Mocht je ondertussen toch vast geraken of onderweg het spoor bijster geraken, heb je toch een goede houvast in 1853 met de publicatie van de Popp-kaart met legger. Omdat voor de tijdgenoten de originele en zeer gedetailleerde kadasterkaarten niet of moeilijk toegankelijk waren, kwamen er private initiatieven om kadasterkaarten uit te geven. Het bekendste initiatief werd genomen tussen 1842 en 1879 door de Brugse drukker-uitgever Philippe Chrétien Popp, die zijn uitgaven baseerde op de originele kaarten uit Brussel. Ook hij publiceerde de tabel van eigenaars er steeds bij, die mits gebruik van de concordantietabel een *status quaestionis* geeft van dat jaar, dat kan en moet je gebruiken als controle. Het geeft eveneens op hoeveel en welke eigendommen een bepaald persoon bezit. Dat is interessant om de sociale status en de rijkdom van de vorige eigenaars te weten. Wel heb je enkel zicht op de eigendommen in Ieper en niet daarbuiten.

J. HANNES, 'De Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van P.-C. Popp: zijn betekenis voor de historische geografie der gemeenten', in: *Gemeentekrediet van België. Driemaandelijks Tijdschrift*, 22 (1968), 84, pp. 137-146.

S. VRIELINCK, *Grootse plannen. De kadastrale Atlas van België van P.C. Popp: genese en datering (1840-1880)*, Amsterdam University Press, 2018.

Jammer dat het grote project PoppKad van de Universiteit Gent de provincie West-Vlaanderen buiten beschouwing liet, zodat de eigenaars niet digitaal te checken zijn. Voor een aantal andere provincies (Oost-Vlaanderen, Antwerpen, Henegouwen,...) heeft men al de eigenaars van de door Popp uitgegeven tabellen digitaal ingevoerd zodat met de spreekwoordelijke muisklik u alles weet... U wordt tevens doorgestuurd naar de online te consulteren versies van deze Popp-kaarten. Genealogisch is het tevens zeer interessant omdat het voor een bepaald jaar een beeld geeft van waar uw familie nog aanwezig was.

Kadastrale legger van Popp

N ^o der Perceelen op het cadastral Plan.	Artikel der alphabetische Lyst of Legger.	N ^o der Perceelen op het cadastral Plan.	Artikel der alphabetische Lyst of Legger.	N ^o der Perceelen op het cadastral Plan.	Artikel der alphabetische Lyst of Legger.	N ^o der Perceelen op het cadastral Plan.	Artikel der alphabetische Lyst of Legger.	N ^o der Perceelen op het cadastral Plan.	Artikel der alphabetische Lyst of Legger.	N ^o der Perceelen op het cadastral Plan.	Artikel der alphabetische Lyst of Legger.	N ^o der Perceelen op het cadastral Plan.	Artikel der alphabetische Lyst of Legger.	N ^o der Perceelen op het cadastral Plan.	Artikel der alphabetische Lyst of Legger.
Commune d'Ypres Section A															
1	774	4	774	101	112	1660	247	247	116	247	127	247	173	247	1266
2		16		102	111		145		201		201		201		448
3	774	11		103	110		137	220	208	208	208	208	208	208	
4		12		104	109		138	219	219	219	219	219	219	219	
5		13		105	108		139	220	220	220	220	220	220	220	
6		14		106	107		140	221	221	221	221	221	221	221	
7		15		107	106		141	222	222	222	222	222	222	222	
8		16		108	105		142	223	223	223	223	223	223	223	
9		17		109	104		143	224	224	224	224	224	224	224	
10		18		110	103		144	225	225	225	225	225	225	225	
11		19		111	102		145	226	226	226	226	226	226	226	
12		20		112	101		146	227	227	227	227	227	227	227	
13		21		113	100		147	228	228	228	228	228	228	228	
14		22		114	99		148	229	229	229	229	229	229	229	
15		23		115	98		149	230	230	230	230	230	230	230	
16		24		116	97		150	231	231	231	231	231	231	231	
17		25		117	96		151	232	232	232	232	232	232	232	
18		26		118	95		152	233	233	233	233	233	233	233	
19		27		119	94		153	234	234	234	234	234	234	234	
20		28		120	93		154	235	235	235	235	235	235	235	
21		29		121	92		155	236	236	236	236	236	236	236	
22		30		122	91		156	237	237	237	237	237	237	237	
23		31		123	90		157	238	238	238	238	238	238	238	
24		32		124	89		158	239	239	239	239	239	239	239	
25		33		125	88		159	240	240	240	240	240	240	240	
26		34		126	87		160	241	241	241	241	241	241	241	
27		35		127	86		161	242	242	242	242	242	242	242	
28		36		128	85		162	243	243	243	243	243	243	243	
29		37		129	84		163	244	244	244	244	244	244	244	
30		38		130	83		164	245	245	245	245	245	245	245	
31		39		131	82		165	246	246	246	246	246	246	246	
32		40		132	81		166	247	247	247	247	247	247	247	
33		41		133	80		167	248	248	248	248	248	248	248	
34		42		134	79		168	249	249	249	249	249	249	249	
35		43		135	78		169	250	250	250	250	250	250	250	
36		44		136	77		170	251	251	251	251	251	251	251	
37		45		137	76		171	252	252	252	252	252	252	252	
38		46		138	75		172	253	253	253	253	253	253	253	
39		47		139	74		173	254	254	254	254	254	254	254	
40		48		140	73		174	255	255	255	255	255	255	255	
41		49		141	72		175	256	256	256	256	256	256	256	
42		50		142	71		176	257	257	257	257	257	257	257	
43		51		143	70		177	258	258	258	258	258	258	258	
44		52		144	69		178	259	259	259	259	259	259	259	
45		53		145	68		179	260	260	260	260	260	260	260	
46		54		146	67		180	261	261	261	261	261	261	261	
47		55		147	66		181	262	262	262	262	262	262	262	
48		56		148	65		182	263	263	263	263	263	263	263	
49		57		149	64		183	264	264	264	264	264	264	264	
50		58		150	63		184	265	265	265	265	265	265	265	
51		59		151	62		185	266	266	266	266	266	266	266	
52		60		152	61		186	267	267	267	267	267	267	267	
53		61		153	60		187	268	268	268	268	268	268	268	
54		62		154	59		188	269	269	269	269	269	269	269	
55		63		155	58		189	270	270	270	270	270	270	270	
56		64		156	57		190	271	271	271	271	271	271	271	
57		65		157	56		191	272	272	272	272	272	272	272	
58		66		158	55		192	273	273	273	273	273	273	273	
59		67		159	54		193	274	274	274	274	274	274	274	
60		68		160	53		194	275	275	275	275	275	275	275	
61		69		161	52		195	276	276	276	276	276	276	276	
62		70		162	51		196	277	277	277	277	277	277	277	
63		71		163	50		197	278	278	278	278	278	278	278	
64		72		164	49		198	279	279	279	279	279	279	279	
65		73		165	48		199	280	280	280	280	280	280	280	
66		74		166	47		200	281	281	281	281	281	281	281	
67		75		167	46		201	282	282	282	282	282	282	282	
68		76		168	45		202	283	283	283	283	283	283	283	
69		77		169	44		203	284	284	284	284	284	284	284	
70		78		170	43		204	285	285	285	285	285	285	285	
71		79		171	42		205	286	286	286	286	286	286	286	
72		80		172	41		206	287	287	287	287	287	287	287	
73		81		173	40		207	288	288	288	288	288	288	288	
74		82		174	39		208	289	289	289	289	289	289	289	
75		83		175	38		209	290	290	290	290	290	290	290	
76		84		176	37		210	291	291	291	291	291	291	291	
77		85		177	36		211	292	292	292	292	292	292	292	
78		86		178	35		212	293	293	293	293	293	293	293	
79		87		179	34		213	294	294	294	294	294	294	294	
80		88		180	33		214	295	295	295	295	295	295	295	
81		89		181	32		215	296	296	296	296	296	296	296	
82		90		182	31		216	297	297	297	297	297	297	297	
83		91		183	30		217	298	298	298	298	298	298	298	
84		92		184	29		218	299	299	299	299	299	299	299	
85		93		185	28		219	300	300	300	300	300	300	300	
86		94		186	27		220	301	301	301	301	301	301	301	
87		95		187	26		221	302	302	302	302	302	302	302	
88		96		188	25		222	303	303	303	303	303	303	303	
89		97		189	24		223	304	304	304	304	304	304	304	
90		98		190	23		224	305	305	305	305	305	305	305	
91		99		191	22		225	306	306	306	306	306	306	306	
92		100		192	21		226	307	307	307	307	307	307	307	

In de Kadastrale legger van Popp staan alle toen gebruikte kadastrale nummers. Sectie A 1 is dus van eigenaar 774. Via de andere tabel komt u de naam te weten wie dat was en desgevallend ook de andere onroerende eigendommen die die persoon had.

Te volgen methode voor het kadasteronderzoek:

Kadasterarchief (Brugge)

Op basis van het kadasternummer kan men u daar alle eigenaars weergeven vanaf de start van het primitief kadaster (Ieper, 1830/1834). Het is zelfs zo dat men u helpt bij deze opzoekingen (het lijkt voor een niet-ingewijde vrij ingewikkeld om daar zijn weg te vinden). Het voordeel is dat u steeds een tekening hebt van het grondplan van het gebouw en dat 'alle' (aangegeven) bouwwijzigingen zijn opgenomen. Dat vertelt veel over het gebouw en als het van toepassing is, zijn gebruik. Enig nadeel: bij het begin van uw onderzoek moet u eerst naar Brugge, maar het loont de moeite.

M. LIEVENS, Inventaris van de microfilms van Kadastrale leggers en andere Kadastrale documenten van de Gewestelijke Directie West-Vlaanderen van het kadaster.

Het 'Belgisch' kadaster

Op een kadasterplan, of het nu het primitief plan of de commerciële en niet-officiële uitgave van Popp of een andere is, zal men de kadasternummers eenvoudig kunnen vinden van het huis dat u zoekt.

Eens u een kadasternummer heeft moet u naar de 'kadastrale aanwijzende tabel' gaan (tabel 208) of de aanvullende aanwijzende tabel (tabel 209) om daar de eigenaars en vruchtgebruikers te vinden van het betrokken perceel. Daar zal u vinden over wat het gaat (huis, grond, tuin,...) en de perceelsomvang. Interessant om dat al even te checken met de huidige toestand.

De tabel 208 is de oorspronkelijke aanwijzende tabel, met de eigenaars uit het jaar van opmaak van de tabel (voor Ieper dus 1853). In de tabel 209 zal u de wijzigingen vinden van dat perceel sinds 1835. Er wordt opgegeven in welk jaar het betrokken perceel is gemuteerd. Er staan geen namen, enkel artikelnummers, die verwijzen naar een eigenaar/vruchtgebruiker. Aanvullend hoort daar de reeks 207, de mutatieschetsen bij. Bij iedere wijziging of overdracht werd er een nieuwe schets gemaakt van het perceel en het gebouw wat er op stond. Daardoor zal u uitbreidingen en wijzigingen aan de gebouwen zeer precies kennen en kunnen dateren! Waar het anders gissen is, kan u nu precies gaan dateren.

1859

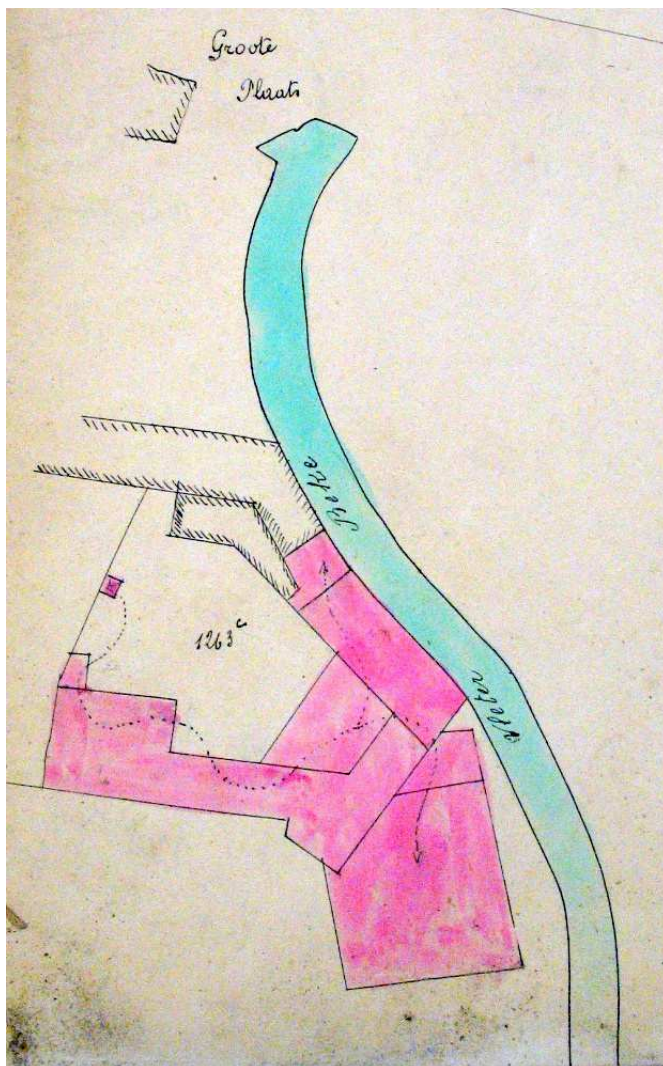
RENGVOI à la SITUATION ANTÉRIEURE.			N ^o 14	De Stad	N ^o 15	RENGVOI à la SITUATION POSTÉRIEURE.			
Année.	Numéro de la parcelle. du croquis.					Année.	Numéro de la parcelle. du croquis.		
								1206 ^{cc}	
								1206 ^{cc} 1206 ^{cc} 1266	
								1236 ^{cc} 1236 ^{cc} 1236	
1837	1288	30	N ^o 17	De Stad					1289
1849	1289	30							

897. — No 2115. — T. LAMON.

Voorbeeld van mutatieschetsen (archief Kadaster Brugge 1859).

In de kadastrale legger 212 geeft men één artikelnummer aan één eigenaar in elke gemeente. U zal er de naam, het beroep en de verschillende eigendommen van de betrokken persoon in die gemeente vinden. Maar het geeft enkel de eigendommen van de opgegeven persoon in die gemeente! Dit geeft u eigenlijk een totaaloverzicht. Let op. We hebben het hier nogal snel over een persoon, maar in geval van onverdeeldheid zal u vinden dat de eigendommen op naam van een weduwe staan, weduwe met kinderen, kinderen alleen...

Onverdeeldheid kwam heus niet enkel voor in rijkere families (die dat gebruikten om erfenisbelasting te ontwijken). De leeftijd van meerderjarigheid was hoger, er was een grotere sterfte (op vroegere leeftijd) en de erfeniswetgeving was veel strikter bepaald dan vandaag, je hebt het huwelijksvermogensrecht dat gans anders was, eventuele scheiding van goederen en je hebt desgevallend ook testamentaire bepalingen. Dat is een ingewikkelde materie en het is niet moeilijk te begrijpen dat daarrond zéér veel processen gevoerd zijn.

Sommige steden hebben een ouder kadastrarchief voor de Franse en Hollandse periode. Daarin vinden we o.a. een 'hollandse aanwijzende tabel' en een oudere Franse pendant.

Met deze gegevens bij de hand, kan je vlot starten en opklimmen tot in 1834, de start van het officieel kadaster. Er zijn verscheidene mogelijkheden: registratie, kadaster, bevolkingsregisters, notarisarchieven. Het is werkelijk onmogelijk om niet tot in 1834 te geraken, zelfs als zouden er bepaalde archieven verloren zijn.

Opzoekingen in het kadaster zijn dus eigenlijk vrij eenvoudig. U start met de numerieke lijst (de 208 in kadasterjargon). Daarop staan de kadastergegevens in numerieke volgorde en verwijzen ze naar een nummer dat op zijn beurt verwijst naar de eigenaar (bv. in het primitief kadaster van 1830 naar de eigenaar(s) in dat jaar). Om die eigenaar(s) dan te kennen moet u naar lijst 209 gaan. Met het vorige gevonden nummer zal u nu de naam van de eigenaar te weten komen én ook de andere eigendommen die hij had, maar wel enkel in die afdeling. De eigenaar kan een individuele persoon zijn, een huwelijksgemeenschap (man en vrouw), een onverdeeldheid (weduwe en kinderen), een gemeente, een instelling, een kloostergemeenschap, een school, een kerkfabriek,... Kortom alle juridische entiteiten die eigendom konden verwerven. Interessant om weten.

Een nadeel is dat u op basis van deze werkwijze niet te weten kan komen of de betrokkene er ook woonde. Natuurlijk, wanneer de betrokkene maar één eigendom heeft, is de kans zeer groot dat het ook de eigen woning was. Om zekerheid te hebben over de bewoner van een huis, moet u naar de bevolkingsregisters grijpen (maar die zijn voor Ieper-stad verloren voor Wereldoorlog I).

Opmerking: als er door verbouwing een grotere (of kleinere) grondoppervlakte wordt ingenomen zal dat door het kadaster bestatigd worden en zal het kadasternummer een kleine letter krijgen (a tem z). Zo kan u het aantal wijzigingen per perceel volgen.

D. Bevolkingsregisters

In het stadsarchief worden de bevolkingsregisters bewaard vanaf 1919 tot heden (voor Ieper stad). De registers van voor Wereldoorlog I zijn verloren gegaan. De laatste 120 jaar zijn deze evenwel niet vrij raadpleegbaar omwille van de privacy (wet van 21 december 2018 en het KB gepubliceerd in het B.S. van 31 maart 2021)! Ze hebben voor- en nadelen als bron. Als belangrijkste voordeel kunnen we aanstippen dat u zicht heeft op al wie woonde in het huis: man, vrouw, kinderen, inwonend personeel of andere familieleden. Steeds hebt u basisgegevens: woonplaats, geboortedata,... Die laatste zijn wel te controleren op basis van de burgerstand. Ook verhuizingen zijn aangegeven. Deze registers zijn op straatnaam opgesteld. Ook de burens kent u ineens. Interessant om aan te geven in welk sociale context uw familie woonde. Grote nadeel is: de nummering van de huizen is niet meer dezelfde als vroeger en dus vraagt het enig zoekwerk. Daar is de gouden stelregel: gans de rij huizen nemen, vaste herkenningspunten zijn een vast baken in de zoektocht. Tweede, misschien nog groter nadeel is: het zijn bewoners en die zijn niet altijd eigenaar ! Dus bij huurders moet je én de bevolkingsregisters én nogmaals via het kadaster/notarisarchief de eigenaars gaan

opzoeken. En huurders wonen doorgaans minder lang op eenzelfde adres, zodat een ganse huizenrij in uw onderzoek mee betrekken die handicap moet oplossen.

Het zou trouwens eens nuttig zijn de oude huisnummering te kunnen extrapoleren naar de huidige. Het is een uitvinding van Napoleon, maar de nummering werd eens aangepast in 1978. Ook een deel straatnamen moesten er toen naar aanleiding van de gemeentelijke fusie aan geloven. Trouwens nogal wat straten heetten ooit anders. De Franse Revolutie heeft voor het eerst een gans aantal straten herbenoemd.

Gemeente	Periode	Bevolkingsboek	Plaatsing	index
IEPER	1919-1920	I, II, III, IV, V, VI, VII	Leeszaal	Aanwezig in de leeszaal
	1921-1930	I - XXIV	Leeszaal	Aanwezig in de leeszaal
	1931-1947	I- XXXIV	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1948-1960	I- XXXVIII	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1961-1980	Fiches	Magazijn (aanvragen)	Alfabetisch op familienaam
BOEZINGE	1919-1920	I, II	Leeszaal	X
	1921-1930	I, II, III	Leeszaal	Aanwezig in de leeszaal
	1931-1947	I, II, III, IV, V, VI	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1948-1960	I, II, III, IV, V	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1961-1970	I, II, III, IV, V	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
BRIELEN	1901-1910	I	Magazijn (aanvragen)	X
	1911-1920	I	Leeszaal	X
	1921-1930	I, II	Leeszaal	Aanwezig in de leeszaal
	1931-1947	I, II	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1948-1960	I, II, III	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1961-1970	I, II	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
DIKKEBUS	1891-1900	I, II	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1901-1910	I, II	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1911-1920	I, II	Leeszaal	Aanwezig in de leeszaal
	1921-1930	I	Leeszaal	Aanwezig in de leeszaal
	1931-1947	I, II	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1948-1960	I, II, III	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1961-1970	I, II, III	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
ELVERDINGE	1861-1880	I	Magazijn (aanvragen)	X
	1881-1890	I, II	Magazijn (aanvragen)	X
	1891-1900	I, II	Magazijn (aanvragen)	X
	1911-1920	I, II	Leeszaal	X
	1919-1920	I	Leeszaal	X
	1921-1930	I, II	Leeszaal	Aanwezig in de leeszaal
	1931-1947	I, II, III, IV	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1948-1960	I, II, III, IV	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1961-1970	I, II, III, IV	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1971-1980	I, II, III, IV	Magazijn (aanvragen)	Fiches met variërend indexsysteem per gemeente
HOLLEBEKE	1921-1930	I	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal

	1931-1947	I, II	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1948-1960	I, II	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1961-1970	I, II	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
SINT-JAN	1901-1910	I, II	Magazijn (aanvragen)	X
	1911-1920	I, II	Leeszaal	X
	1931-1947	I, II	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1948-1960	I, II	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1961-1970	I, II, III	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
VLAMERTINGE	1861-1870	I, II, III	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1871-1880	I, II, III	Magazijn (aanvragen)	X
	1881-1890	I, II, III	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1891-1900	I, II, III	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1901-1910	I, II, III	Magazijn (aanvragen)	X
	1911-1920	I, II, III, IV, V, VI	Leeszaal	X
	1931-1947	I, II, III, IV, V, VI, VII	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1948-1960	I- XI	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1961-1970	I- X	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
VOORMEZELE	1921-1930	I	Leeszaal	Aanwezig in de leeszaal
	1931-1947	I, II	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1948-1960	I, II	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1961-1970	I, II, III	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
ZILLEBEKE	1911-1920	I, II, III	Magazijn (aanvragen)	X
	1919-1920	I	Magazijn (aanvragen)	X
	1921-1930	I, II	Leeszaal	Aanwezig in de leeszaal
	1931-1947	I, II, III, IV	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1948-1960	I, II, III, IV	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1960-1980	I, II, III	Magazijn (aanvragen)	Fiches met variërend indexstelsysteem per gemeente
ZUIDSCHOTE	1919-1920	I	Leeszaal	X
	1921-1930	I	Leeszaal	Aanwezig in de leeszaal
	1931-1947	I	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1948-1960	I	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal
	1961-1970	I	Magazijn (aanvragen)	Aanwezig in de leeszaal

*Opgelet: enkel de kinderen die **op dat moment inwonend** zijn staan vermeld in de registers en op de fiches*
dozen met straatnaam: lijst van alle bewoners van een bepaald pand (na 1970)

E. Notarisarchief

Een derde bijzonder interessante bron zijn de notarisarchieven. Bij iedere overgang van een eigendom, zowel verkoop maar ook bij erfenis, wordt er een akte opgemaakt, die de beschrijving geeft van het gebouw, de grond en eventuele erfdienstbaarheden. Het kan wel

het een en ander vertellen over het gebouw, de geschiedenis en de evolutie van het perceel en gebouw. Je moet zo van akte tot akte opklimmen, omdat in een koopakte de vorige akte (soms meerdere), de datum én de notaris wordt vermeldt. Vele notarissen hebben hun oud archief gedeponereerd in het Rijksarchief van Brugge waar het vrij te consulteren is. Het is wat tijdrovender dan de eerste werkwijzen, maar het loont zeker de moeite omdat dit soort aktes zijn rijk is qua inhoud. Ook genealogisch zijn deze aktes interessant, zeker bij erfenissen en verdelingen. Een voordeel is dat men in het Rijksarchief van Brugge gratis inzage moet geven, wat notarissen voor dit soort van aangelegenheden niet wettelijk verplicht zijn te doen. Maar uit eigen ervaring weten we dat notarissen dit over het algemeen graag doen en dat ze steevast u nog wat *inside-information* kwijt willen. Zij kennen hun klanten natuurlijk maar ook die van hun collega's en zijn bijgevolg een interessante mondelinge bron om aan informatie te geraken... In hun dossiers bewaren ze ook verkoopaffiches en aanvullende informatie, die wettelijk niet moet bewaard worden, maar zéér interessant kan zijn. Notarissen doen meer dan huizen verkopen. Ze regelen ook erfenissen, openbare verkopen (ook van inboedels bv.). Dat is informatie die een beter beeld geeft van het huis en zijn bewoners.

Notarisarchieven moeten wettelijk gezien of bewaard worden in de notarisstudie zelf of in het Rijksarchief. Een uitzondering hierbij is:

Notarisarchief de Cock (bewaard in Stadsarchief Ieper, inventaris F 10)

Heel wat notarisarchieven waren voor 1914 gedeponereerd in het Rijksarchief in Brugge en zijn aldus bewaard gebleven. De oude lijst is raadpleegbaar in het Vade-Mecum van Merghelynck (p.405-411). Voor de stad en de deelgemeenten van Ieper opent dit perspectieven voor het onderzoek in de 19de eeuw. Voor sommige notarissen gaan deze archieven terug tot het eind van de 18de eeuw!

Eugène Vandermeersch (depot 1884), opvolger van Pierre-Jean Tahon (Zonnebeke IV-XIII); Hippolyte Vandaele, Jean Baptiste Desmadryl (1796-1818), Gerard Vandermeersch (V-VIII-1846), Leopold Vandermeersch (1846-1884).

Charles-Constant D'huvettere (depot 1886), opvolger Benoit Deconinck (1791-XI), Jean-Baptiste Meersseman (V-1839), Charles-Louis Van Eecke (1840-1871), Lucien-Joseph Boedt (1818-1856), Jules Hermans (1859-1861).

- De archieven van Constant D'huvettere (1914-1921), Norbert D'huvettere (1921-1930) werden nadien gedeponereerd.

Paul-Marie Lauwers (depot 1890), opvolger van Chilien De Coninck (1775-1796, OV-VII), Jean-François Terrier (X-1834), Jean-Jacques Renty (-1818-1856), Jean-Baptiste Lambin (1834-1866), Auguste Lambin (1866-1890).

- De archieven van Adolphe Lambin (1882-1888) werden nadien gedeponereerd.
- De archieven van Albéric Lauwers (1925-1928) en Paul Lauwers (1890-1924) werden nadien gedeponereerd.

(overdracht door notaris Johanna Dewitte)

Emile Butaye (depot 1892), opvolger van Jacques Verminck (IX-X, 1802-1832), Jean-Marie Verminck (1832-1860), Pierre-Jean Mahieu (1856-1882), Benoit Butaye (1883-1892), Jules Joseph Veys (1860-1895).

Alfred Reynaert (depot 1895), opvolger van Floribert Titeca (1861-1895).

Om de studies te kennen en hun voorgangers, kan men best www.notaris.be raadplegen (al hebben niet alle notarissen die gegevens kennelijk goed aangevuld).

Zoeken bij een notaris is zoeken naar een speld in een hooiberg als je de datum van de verkoop niet kent. Een notaris houdt enkel de minuten bij (de originele door alle partijen ondertekende acte) en meestal heeft die ook een repertorium, waarin via de datum het volgnummer van de minuut kan gevonden worden.

Nu mochten deze archieven toch verloren zijn gegaan is dit niet zo erg (dat zullen notarissen wel niet graag horen) omdat in het registratiekantoor een korte samenvatting van deze akte in de registers werd overgeschreven (in de zgn. reeks 5) en de aktes in hun geheel zelfs op het hypotheekkantoor werden overgeschreven in de reeks 72. We bespreken dit verder. Dat is iets wat voor leper van groot belang is gezien het verlies van een aantal notariaatsarchieven in de Eerste Wereldoorlog.

Hou er terdege rekening mee dat sommige notarissen niet steeds hun standplaats hadden te leper, maar afkomstig kunnen zijn van een deelgemeente of zelfs van buiten het arrondissement leper. Dat heeft te maken met het art. 5 van de Ventôsewet (25 Ventôse jaar XI). Die deelde notarissen op in drie klassen. De eerste klasse waren de notarissen die standplaats hielden in een stad waar er zich een hof van beroep bevond. Zij mochten instrumenteren in dat volledige ressort. Notarissen tweede klasse zetelden in een stad waar er een rechtbank van eerste aanleg was. Zij mochten binnen dat gerechtelijk arrondissement hun functie uitoefenen. De derde klasse waren notarissen die woonden in een gebied waar enkel een vredegerecht was. Zij mochten enkel hun beroep uitoefenen binnen dit kanton. Dat bleef zo tot in 1927.

Tip: Ga steeds eerst zoeken op de webstek van het Algemeen Rijksarchief. Zeer snel zal u daar zien of het deel van het notariaatsarchief wat u zoekt, gedeponeed werd of niet. Zo valt u de druk bevraagde notarissen niet te veel lastig... Vroeger hielden notarissen de archieven van hun voorgangers meestal bij, maar de laatste decennia is daar kentering in gekomen (vooral door de gewijzigde opvolgingsregels) en wordt er steeds vaker en sneller gedeponeed in de rijksarchieven.

Ook terug te vinden in notarisarchieven zijn algemenere dossiers aangaande sommige families. Zo hebben bepaalde notarissen uit hun functie van rentmeester heel wat bijkomend archief over eigendommen opgemaakt waarvan u het bestaan niet vermoedde. Lokale notarissen beheren dan als 'rentmeester' eigendommen van families die veraf wonen. Zo zal er heel wat archief te vinden zijn aangaande de herstellingen die gebeuren aan die panden en briefwisseling rond de verhuur van die gebouwen.

In diezelfde notarisarchieven zal u tevens dossiers aantreffen aangaande erfenissen en verdelingen. Vooral bij ingewikkelde erfenissen zijn deze dossiers uitermate boeiend. Onder deze categorie vallen ook de dossiers waarin de notaris goederen van minderjarigen of personen die het beheer van hun goederen zijn ontnomen, beheert als wettelijk aangestelde voogd of als toezichter op de familiale voogden.

Om deze laatste categorieën archief in te zien hangt u af van de goodwill van de notaris. Niet enkel zit je daar met privacygevoelige materie maar ook met archief dat een veel privater karakter kent dan de officiële oorkonding wat notarissen ambtshalve verrichten.

Let op: als u een 'notarisakte' in handen krijgt kijkt u best eens of u de minuut of een grosse in handen heeft. De minuut (enkelvoud) bestaat maar in één exemplaar en wordt door de notaris bewaard. Alle partijen hebben deze akte in origineel ondertekend. Een grosse of expeditieakte is een door de notaris gemaakt afschrift van de minuut en enkel door hem ondertekend, waarvan alle partijen één exemplaar ontvangen. Het is een belangrijk onderscheid, omdat als u een grosse in handen heeft dat misschien wel het bewijs is dat die mensen een eigen archief hebben bijgehouden en er misschien wel meer te vinden is...

Nu is het niet altijd eenvoudig om de instrumenterende notaris te kennen. Eens je een acte hebt ben je vertrokken omdat men steeds zal verwijzen naar oudere transacties (met vermelding. Maar indien je deze gegevens niet hebt moet je naar het archief van de 'Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie'.

F. Registratie & Domeinen

Het archief van de wat we nog kennen als 'Registratie en Domeinen' is het zwart beest van menig *Archivforscher*, en dat is jammer. Nu maakt de dienst en dus het archief van de registratie en domeinen deel uit van het departement 'Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie'. Als uw voorouders de cholera van 1866 hebben overleefd is het nu uw beurt om te vluchten.

Wie blijft zal verwonderd zijn door de eenvoud van het systeem maar evenzeer door de rijkdom van dit archief. Vroeger heette dit de 'registratie- en hypotheekkantoren', sinds 2018 zijn dat de 'kantoren rechtszekerheid van de Patrimoniumdocumentatie' voor de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie (FOD Financiën) gaan heten.

De procedure is eigenlijk zeer eenvoudig:

Het is de notaris die na het verlijden van de originele acte (de minuut) naar zowel de registratie als naar het hypotheekkantoor zal stappen met zijn originele minuut in de hand.

1. **Registratiekantoren** (opgericht in 1796) registreren een samenvatting (de synthese) van de akten na betaling van de vereiste rechten (overdrachtsbelasting, erfenisrechten). Die zitten vervat in de zgn. **reeks 5**. Het zijn zij die de kadastrale gegevens dan doorgeven naar het **kadaster** (die ze dan opnemen in de registers van kadastrale informatie, de zgn. **reeks 212**).

Om het opzoeken in de reeks 5 te vergemakkelijken bestaan er een aantal bijkomende registers:

Zeer summier:

Documentatieregisters (nuttig als toegang op de andere reeksen)

Periode ca. 1796-1859: **tafel van verkrijgers** (afgeschafte reeks 1) en **tafel van verkopers** (afgeschafte reeks 2).

Periode 1860-1925: **algemeen repertorium van de eigenaars** (reeks 50) met daarop een alfabetische tafel (reeks 52).

Vanaf 1925 tot heden: **losse rekening** (reeks 58), die een alfabetisch repertorium zijn, samengesteld uit losse bladen (met naast de gegevens van de titularis ook gegevens over de rechten zelf). De 'losse rekeningen' van overleden titularissen gaan over naar het 'kerkhof der papieren losse rekeningen', de zgn. aangezuiverde losse rekeningen. De digitalisering daarvan omvatte 50 mio bladzijden...

Vanuit de reeks 50 kun je de referentie vinden van de **reeks 187** (aangifte van nalatenschap – maar enkel als er onroerend goed is) en de reeksen 5 en 6 (onderhandse akten).

Groot probleem naar de eenvormigheid is dat deze 'nummering' en het bestaan van sommige reeksen een 'levendig' bestaan heeft gekend. Dat laat sporen na in de inventarissen (waaruit blijkt dat sommige archivarissen het bos niet meer door de bomen zagen).

Nu behandel ik hier enkel de 'openbare burgerlijke akten'. Er zijn tal van andere akten: openbare verkopen, buitenlandse, onderhandse akten (tot in 1871 opgenomen in reeks 5, nadien een eigen reeks 6). Er zijn afzonderlijke tafels op pacht – en huurcontracten (afgeschafte reeks 3) tot 1860. De tafels op de huwelijkscontracten (reeks 53), de tafel van de ongeregistreerde en geregistreerde testamenten, schenkingen, scheidingen en verdelingen (afgeschafte reeks 30), mededeelgenoten (afgeschafte reeks 31)...

Probleem voor onze opzoekingen in Ieper is dat de reeks 50 (repertorium op eigenaars) niet meer bestaat en je dus geen directe toegang hebt tot de reeks 187 en de reeksen 5 en 6. Wel heb je de reeks 54 (deels) die toegang geeft op de reeks 187. Hou er rekening mee dat tussen de datum van het overlijden (wat je dus via de burgerstand moet opzoeken) en het indienen er maximaal 6 maanden mogen verlopen. De akten in de reeks 187 staan chronologisch op indienen en niet op datum overlijden! Nu is deze reeks wel doorlopend bewaard vanaf het jaar 1868. De aangifte wordt sinds 1818 steeds gedaan in het kantoor waar de overledene woonde.

2. In de **hypotheekkantoren** (ook opgericht onder het Frans bewind) worden de akten integraal overgeschreven in de registers van de zgn. **reeks 72**. Het hoeft geen betoog

dat deze laatste reeks van een uitzonderlijk belang is (deze vangen aan in 1798 – begin 1799). De archiefdocumenten van de hypotheekbewaring bestaat uit formaliteitsregisters waarin de overschrijving gebeurt: de zgn. **registers van overschrijving** van de akten van overdracht (de reeks 72). Om de opzoekingen wat te vergemakkelijken zijn er een aantal formaliteitregisters:

Toegangen tot de reeks 72 zijn aldus:

Reeks 75: repertorium van hypotheekformaliteiten, waar in alle verkopen en aankopen van huizen en gronden die voor de notarissen in 'zijn' (d.i. van de hypotheekbewaarder) registratieambtsgebied werden verleden. Interessant bij het chronologisch opzoeken van een acte.

Reeks 76: alfabetische tafel van het repertorium van de hypotheekformaliteiten (die verwijst naar de reeks 75)

Verschillende documentatieregisters bevatten alle transacties van gebouwen en gronden binnen het registratieambtsgebied (zelfs al gebeurde die transactie in een ander registratiekantoor).

Reeks 70: register van neerlegging van over te schrijven titels (chronologisch)

Zoekwijze: Je kent de naam van een persoon. Ga naar de reeks 76 (alfabetische tafel) die je naar de reeks 75 verwijst (repertorium). Van daaruit kun je zowel de reeks 72 (verkoop/aankoop met volledige transcriptie van de aktes) en naar de reeks 71 (hypotheeken/voorrechten) gaan zoeken. Is de datum van de akte je bekend, dan start je met de reeks 70 en zal je de verwijzingen vinden naar de reeksen 71 en 72. Stel dat je de tafel, de reeks 70 hebt, maar de reeks 71 of 72 ontbreekt voor die jaren, dan weet je uit de reeks 70 wel de naam van de verkrijgers, verkopers, notaris en het bedrag. Zo kan je met wat geluk in het notarisarchief zelf duiken (als het bewaard is).

Het voordeel van deze reeks is naast de volledigheid van de akten dat alle transacties in het ambtsgebied zijn opgenomen dat dit archief volledig openbaar is! Er is dus geen beperking tot stukken van meer dan 199 jaar zoals bij de registratie wel het geval is.

Een zeer interessante en handige 'zoekwijzers zijn:

Pieter De Rue, *Kopen en verkopen van vastgoed (1795 tot heden)*, Algemeen Rijksarchief Zoekwijzers nr. 38, Brussel, 2012.

Pieter De Rue, *De erfenis. Bronnencommentaar*, Gids 75, Algemeen Rijksarchief Brussel, 2011.

Maar: in de loop van meer dan twee eeuwen zijn de 'ambtsgebieden' onderhevig geweest aan talrijke wijzigingen (zie de webstek dephnis, zie verder).

Zeer interessant materiaal zijn de omvangrijke archieven die erfenissen hebben nagelaten. Aangezien de overheid steeds op de loer zat zijn graantje mee te pikken bij een overlijden, werden deze archieven goed bewaard.

Erfenisaangiften

De aangiften van nalatenschap (déclarations de succession)

Er zijn tussen het jaar VII en de latere wetswijzigingen (1817 en 1851) een aantal wijzigingen in het erfenissysteem gebeurd, waarop ik hier niet kan ingaan.

De overdracht van de archieven uit Ieper gebeurde op verschillende tijdstippen wat de 'orde' niet steeds bevorderd. Om die wanorde in deze archieven enigszins pogen op te lossen heeft men vanuit het Algemeen Rijksarchief een nieuwe webstek opgezet, die al deze archieven groepeert:

www.dephnis.arch.be

U krijgt er na enig zoekwerk alle beschikbare archieven opgelijst, mét de bewaarplaats, doch zonder het inventaris- en dus aanvraagnummer. Dat is dus werkelijk on-be-grij-pe-lijk.

Nu is het goede nieuws dat dit archief voor Ieper bestaat vanaf 1796 in een doorlopende reeks. Deze zijn bewaard in het Rijksarchief van Brugge.

Reeks 70 (1923-1972) toegang F 316

Reeks 71 (1792-1970) toegang F 210

Reeks 72 (1792-1891) toegang F 211

Reeks 72 (1908-1913) toegang F 735

Reeks 75 (1792-1897) toegang F 212

Reeks 76 (1792-1881) toegang F 213

Aan te vullen met: F 181, 315.

Aanvullend (zie bijlage 1 voor het volledige overzicht):

1^e kantoor Registratie Ieper (1796-1974) toegang F 179

2^e kantoor Registratie Ieper (1946-1974) toegang F 180

Opmerking: bij behoefte zal u een verwijzing vinden naar een 'certificaat van behoefte'. Die mensen hebben geen erfenis mogen ontvangen omdat er niets te verdelen viel.

Deze (ingebonden) dossiers bieden soms verrassende info: gedetailleerde aangiftes die een interessante inkijk bieden, zeker als over handels- of nijverheidszaken gaat...

Zie: W. BONCQUET, *De administratie der registratie en domeinen en haar archief*, Handzame, 1971.

Nadelen: Enkel de onroerende goederen van het eigen arrondissement staan er in, niet die er buiten. Bij gehuwden die getrouwd zijn onder het stelsel van 'scheiding van goederen' zal u enkel de goederen van de overledene terugvinden.

Als u na al dit toch nog enthousiast bent, kan ik de lectuur van volgend standaardwerk ten zeerste aanbevelen:

P. DE RUE, *De geschiedenis van de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie. Organisatie, bevoegdheden, ambtsgebieden, archiefvorming 1796-2006*, (Miscellanea Archivistica Studia 198), Brussel, 2011.

Het archief van de registratie is veel rijker dan dit ene onderdeel wat ik hier heb aangegeven. Het verdient eigenlijk een aparte lessenreeks.

Opmerking. Sinds 1929 zijn het de aankoopcomités die voor rekening van de overheid diens patrimonium kopen of verkopen, maar ook bijvoorbeeld bij onteigeningen tussenkomen. Sinds 2014 is dit één Federaal aankoopcomité geworden (zie verder).

G. Atlas der buurtwegen (1841)

Interessant als vergelijkingsmateriaal is de gedetailleerde atlas der buurtwegen. Het kan zijn dat er naast het bestudeerde huis een buurtweg liep die al dan niet op vandaag afgeschaft is.

J. VANNIEUWENHUYSE, *In goede banen? De Provincie West-Vlaanderen en het beheer van de buurtwegen*, 1800-heden, Brugge-De Panne, 2005.

Deze kaart is ook te consulteren via www.geopunt.be.

Het archief van Ieper heeft een exemplaar van deze kaart evenals de atlas der waterwegen.

ATLAS

van des BUURTVERBINDINGEN Communications Vicinales

der Gemeente Deperen

de la Commune d' Ypres

Bestuurlijk Arrondissement van Deperen

Arrondissement Administratif d' Ypres

PROVINCE WEST-VLAANDEREN

PROVINCE DE LA FLANDRE OCCIDENTALE.

Onderhavige Atlas, bevattende een algemeen plan, veertien bladen van het gedetailleerd plan en zeventien bladen met tabels en staten, genummerd en geparafeerd, werd opgemaakt door den ondergeteekende Henri Heuschling, Toezieners bij het kadaster der Provincie Brabant, belast met het bestuur der bewerkingen betrekkelijk het opmaken der algemeene rijrichtingsplannen en het afbakenen der buurtwegen, volgens de gegevens ter plaats vergaard door den Heer Beaufort Landmeester van de Atlas by l'habitant de Warbijk ingevolge de wettelijke onderzoeken gedaan door het gemeentebestuur, overeenkomstig de Wet van 10 April 1841.

Ondergeteekende bevestigt dat onderhavig exemplaar, bestemd om, in nakoming van Artikel 10 der Wet, bewaard te worden ter Griffie van het Provinciaal Bestuur, eensluidend is aan het exemplaar der gemeente.

Brussel, den zesien Novembris, 1882

H. Heuschling

De tentoonstelling voorzien door Artikel 4 der Wet, werd in de gemeente gehouden gedurende een tijdverloop van twee maanden van af 15^{den} Decembris, 1880 tot en met 15^{den} Febraris.

De plannen in onderhavige Atlas begrepen, werden, overeenkomstig Artikel 9 der Wet, door de Bestendige Afvaardiging van den Provinciaal Raad vastgesteld, in zitting van 21sten Maars, 1880 te 11^{den} Decembris.
De griffier J. de Smeets

Le présent Atlas, comprenant un plan général, quatorze feuilles de plan de détail et seize feuillets de tableaux et d'état, cotés et paraphés, a été dressé par le soussigné Henri Heuschling, Inspecteur du cadastre de la province de Brabant, chargé de la direction des opérations relatives à la formation des plans généraux d'aménagement et de délimitation des chemins vicinaux, d'après les éléments recueillis sur les lieux par le Sieur Beaufort, géomètre de 1re classe du cadastre de Warbijk, ensuite des reconnaissances légales faites par l'administration communale conformément à la loi du 10 avril 1841.

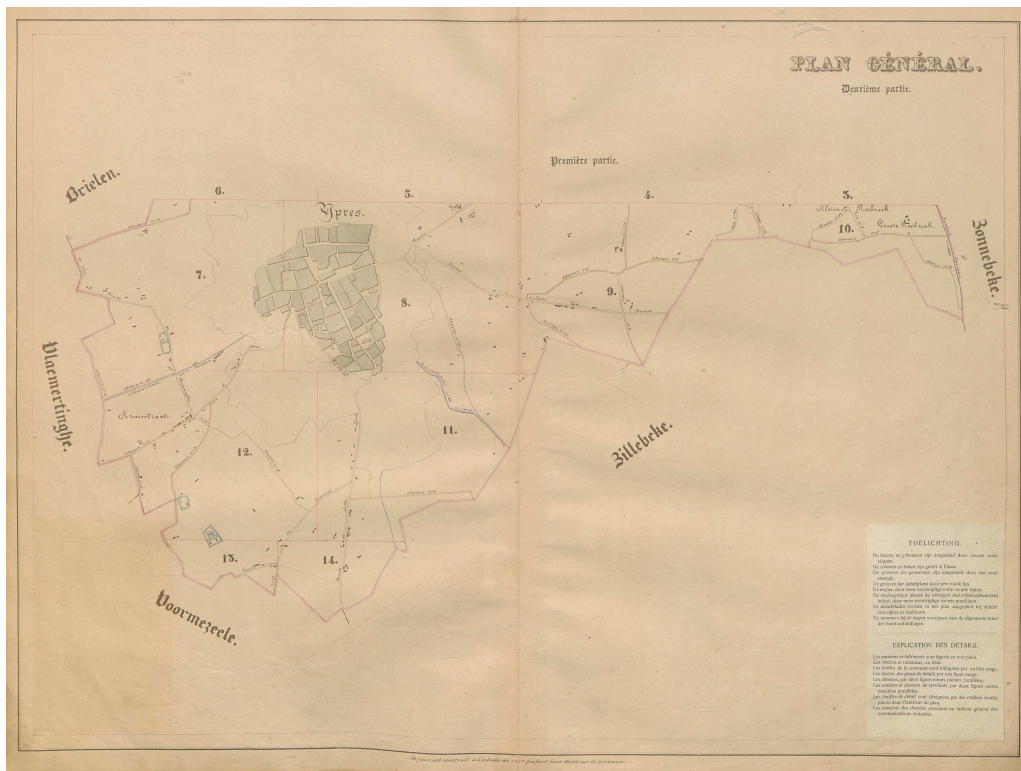
Le soussigné certifie le présent exemplaire, destiné à être déposé au Greffe du Gouvernement provincial en exécution de l'article 10 de la loi, conforme à l'exemplaire de la Commune.

Bruxelles, le premier novembre, 1882.

H. Heuschling

L'exposition voulue par l'article 4 de la loi, a été faite dans la commune pendant deux mois à partir du 15 décembre, 1880 quarante six.

Les plans compris dans le présent Atlas ont été arrêtés, en conformité de l'article 9 de la loi, par la Députation permanente du Conseil provincial, dans sa séance du 21 mars, 1880 quarante et onze.
Le greffier J. de Smeets

H. Uitzonderingen: (voormalige) overheidsgebouwen

Als u een pand bezit dat ooit eigendom van de overheid was (vanaf 1798) of via het sekwester te koop werd gesteld, dan moet u andere archieven raadplegen. Voorbeelden: oude gemeentehuizen en pastorieën, oude stationnetjes (tram, trein), sommige scholen, voormalige gemeentebouwen.... Het is daar geraadzaam om in het betrokken stads- of gemeentearchief te duiken. Aan- en verkopen door de steden worden niet via de notarissen gedaan maar via het Comité van Aankoop. De akten en repertoria worden bewaard in de Rijksarchieven, maar de briefwisseling wordt vernietigd. Maar die laatste zal u in principe in het stads- of gemeentearchief vinden, als men die dossiers behouden heeft.

Een zoektocht naar oude stationsgebouwen is een zeer lastig verhaal. In de 19de eeuw waren spoorlijnen in privaat bezit en uitgebaat door vele tientallen spoorwegmaatschappijen. De NMBS is vanaf zijn ontstaan in 1926 er in geslaagd deze stelselmatig op te kopen en hun archieven te recupereren. Die zijn bewaard bij de NMBS zelf, maar zeer moeilijk toegankelijk wegens niet zo goed geordend (de trein is altijd een beetje reizen)... Eenzelfde situatie is er met het patrimonium van de voormalige Buurtspoorwegen, maar dat beperkte archief is wel bewaard en ontsloten (vzw META).

De verkopen door de stad van eigendommen zal men terugvinden in de verslagen van schepencollege en gemeenteraad. Anders ligt het bij het OCMW (vroeger COO) waar er een constante handel is in eigendommen. Dat archief is minder vlot toegankelijk omdat het een zogenaamd 'levend' archief is dat nog alle dagen door de administratie gebruikt wordt. Het OCMW als erfgenaam van heel wat kerkelijk goed heeft grotendeels zijn ancien-régimearchieven behouden, wat natuurlijk mooie perspectieven opent voor verder onderzoek.

Voorbeeld van een kaart uit het OCMW-archief (Ieper)

De 'heropbouwarchieven' van Wereldoorlog I

De schade door de oorlogshandelingen in bepaalde gemeenten van de Westhoek en in het bijzonder Ieper was groot tot zeer groot. Dé facto bestond de stad Ieper niet meer en de heropbouw is dan ook een bijzondere operatie geweest die jaren heeft geduurd en die archieven heeft opgeleverd met een bijzonder potentieel voor de zoekers. Het is de verdienste van Jean-Marie Bailleul die het eerst de aandacht heeft gevestigd op de heropbouwproblematiek.

Jean-Marie Bailleul, *Problematiek omtrent de wederopbouw van België na de Eerste Wereldoorlog casus Ieper en omgeving (1918-1924)*, Ongepubliceerde licentiaatsverhandeling, Rijksuniversiteit Gent, 1976.

Koen Baert, Jean-Marie Bailleul, Piet Chielens, *Ieper, de herrezen stad*, Koksijde, 1999.

In een ruimer kader is het nuttig te consulteren:

Leen Meganck, Linda van Santvoort & Jan De Maeyer (eds.), *Regionalism end Modernity. Architecture in Western Europe 1914-1940*, Leuven University Press, 2013.

Het door het Centrum voor Vlaamse Architectuurarchieven uitgegeven gids is een have must voor wie huizengeschiedenis wil beoefenen in leper of een gemeente die in de frontstreek van Wereldoorlog I lag.

Het gekwetste gewest. Archievgids van de wederopbouwarchitectuur in de Westhoek, Antwerpen, 2009.

De auteurs hebben vanuit een architectuurstandpunt hun gids hebben opgemaakt en dat valt duidelijk vast te stellen door de eerder beperkte aandacht die niet-architectuurarchieven krijgen. Nu krijgen de vele archieven van architecten veel aandacht en dat is een goeie zaak omdat toch wat van deze archieven niet zo bekend waren. Verschillende architecten hebben in leper grote of kleinere projecten begeleid en het plannenmateriaal dat daarover bewaard werd is ronduit schitterend.

Het stadsarchief van leper bewaard ook heropbouwdoossiers en beschikt over een groot aantal heropbouwplannen (inv. GA 12). Een zeer interessante collectie die perspectieven opent en die de periode 1919-1942 omvat.

In het Stadsarchief van leper worden de architecten archieven bewaard van Jules Coomans (F03), Walter Stevens (F65) en Raphaël Speybrouck (F04). Het is evenwel noodzakelijk om de ganse lijst van architecten uit bovenstaande gids door te nemen op zoek achter zijn huis. Het probleem is dat de architect niet steeds (meer) gekend is en die archieven zeer verscheiden zijn geïnventariseerd (of soms zelfs niet). Dat is een moeilijke zoektocht.

Nog belangrijker is de verzameling van de fotografen Robert en Maurice Antony, nu in Flanders Fields Museum bewaard.

Piet Chielens, Dominiek Dendooven en Jan Dewilde, *Antony d'Ypres. Fotografen van de wederopbouw*, Tijdsbeeld Gent, 2020.

Dienst der Verwoeste Gewesten

Een deel van het verwoeste gewest kwam – op basis van vrijwilligheid - onder toezicht te staan van de Dienst der verwoeste gewesten. De bevoegdheid van de gemeentebesturen werd daar volledig ingeperkt. Het zeer omvangrijke archief wordt bewaard op het Algemeen Rijksarchief te Brussel. Er is een toegang TB0 264 – 270 die per gemeente het archief beschrijft (De T 266, p.125-192 is de inventaris voor leper).

Dit is een zeer bijzonder archief voor de kennis van de wederopbouw van leper, zowel voor stadseigendommen, openbaar domein, monumenten, kerken als private woningen. Zelden werd het kadastraal nummer opgegeven in de inventaris en dus zal u via de straatnaam op zoek moeten gaan. In dit archief steekt zeer veel plannen- en fotomateriaal.

Bij een overdracht van aanvullend archief (in 2012) werd het omvangrijke dossier van de leperse lakenhalle in bewaring gegeven bij het Algemeen Rijksarchief (Inventaris I 21).

Rechtbank van oorlogsschade te leper

Opricht bij besluitwet van 23 oktober 1918 zou deze rechtbank de vergoedingen vaststellen voor de schade aangericht door de Eerste Wereldoorlog tot aan de afschaffing in 1935. Er zijn naar schatting zo'n 100.000 vonnissen uitgesproken door deze rechtbank te leper. We kennen de werking van deze rechtbank vrij goed dankzij twee onuitgegeven masterproeven uit de Faculteit Rechtsgeleerdheid van de UGent:

Julie PODEVYN, *De rechtbank voor oorlogsschade, anno 1923. Analyse van vonnissen van de tweede kamer*, 2017.

K. COLEBRANTS, *De rechtbank van oorlogsschade te leper in de beginfase (1919-1920)*, 2015.

Bewaard in het Rijksarchief van Brugge (T 158). Over de inventarisatie, zie o.m. K. VELLE & J. DHONDT, *Inventarissen van de archieven van de hoven en rechtbanken voor oorlogsschade in Vlaanderen (en rechtsopvolgers) (1919-1936)*, Brussel, 2001.

Daarbij aansluitend is er in het Stadsarchief van leper het Archief Julien Antony bewaard. Hij was van 1919 tot 1931 actief als staatscommissaris en heeft de dossiers voor de uitbetaling van de oorlogsschade zelf bewaard. Er is een goeie inventaris opgemaakt:

Inventaris van het archief van Antony: rechtbank van Oorlogsschade (1919-1931) (F01).

De dossiers die door andere staatscommissarissen werden opgemaakt (veel minder in aantal) zijn eveneens deels bewaard in het Stadsarchief leper, *Inventaris van het archief van de stad leper en deelgemeenten (voor de fusie). Oorlogsschade*. (Zie inventaris GA19).

149615

Beslissingen voor den Belgischen staat genomen door den Heer ANTONY Julien, Staatskommissaris bij de Rechtbank, voor oorlogschade van Yper, gevestigd te Yper,

- In zake van : 1°/ AMSEL Emma-Maria, handelaarster en herbergierster, geboren te Brielien den 17 Oogst 1863, handelend in eigen naam en uit wezens der ontbondene huwelijksgemeenschap die bestaan heeft tusschen haar en haren echtgenoot: VANWICHELEN Pieter, geboren te Nicuwenhove den 31 December 1861 overleden te Watou den 21 Juli 1921, oorspronkelijken vrager
- 2°/ VANWICHELEN Arthur, geboren te Yper, den 25 Februari 1891;
- 3°/ VANWICHELEN Maurice-Julien, geboren te Yper, den 29 Oogst 1893, eenige kinderen, handelend uit wezens der erfenis van hun vader voornoemd samen wonend met hunne moeder te Yper, Gevangenisstraat.

Aangezien wijlen Heer Pieter VANWICHELEN-AMSEL, heden vervangen door de voornoemde rechthebbenden op regelmatige wijze eens vergoedingens aanvraag heeft ingediend voor oorlogschade waarvan hij het bedrag schat zooals hierna aangeduid :

Aangezien de geteisterden van belgische nationaliteit zijn en niet vallen onder toepassing van artikel 9 der wet van 10 Mei 1919;

Aangezien de aanvragers werkelijk eigenaars zijn der geteisterde roerende goederen te Yper, nagelaten door brandpolis verzekerd voor 20.500 Frs werktuig, stoomtuig-koopwaren en mobiliair;

Aangezien de geteisterden met de Scheidarechterlijke commissie zete lende te Yper, den 17 Maart 1924 t'akkoord zijn gekomen nopens de eindvergoe dingen, dewelke akkoorden bij het dossier gevoegd zijn;

A/ Gasthof en afspanning (N° der rol 52667)

Gezien het welbekend Gasthof " Au Bienvenu " te Yper, behoort mobiliair en gereedschap bezat voor koffiehuis, spijszaal en huurkwartieren, in goeden staat van onderhoud, reeds ten deel herbelegd voor de herinrichting

Gezien de houwelheid ijdele vaten en flesschen voortkomt van den handel in minerale wateren, en de likeuren, fabricatie waartoe fruitessen- een gebruikt waren;

Aangezien deze voorwerpen zonder herbeleg dienen geregeld te worden, alsook een der twee rijwielen dienstig tot het bedrijf;

B/ Handel en nijverheid (N° der rol 52667)

Deze nijverheid bestond in eene maalderij en tabaknijverij uitgebaat in de afhankelijkheden van dus gasthof en handelshuis der gevangenis straat;

Aangezien het nijverheidswerktuig ten meereendele nieuw is sedert 1912-1914 en dus maar geringe slete berokkend;

Gezien daartoe de geteekende verklaring van den Heer Henri HOFLACK voor den oorlog werktuigmaker te Zonnebeke, de eigentlijke waarde 1914 van dergelijk werktuig vaststellende en verders de huidige waarde erven in Maart 1924 .-

HERBELEG. - Aangezien de vragers zich verbinden tot herbeleg hunner nijverheid dat diensvolgens de coëfficiënten 4 à 4 1/2 noodzakelijk zijn, als minimum, voor het herstel der voornaamste machines;

Gezien het verders van noode is een gedeelte zakken dienstig voor de maalderij met herbeleg te vergoeden, daar zij nu van 5 tot 7 frs moeten kosten.

Gezien anderzijds de voorraden tabak en granen enkel in zeer geringe mate als grondstoffen kunnen aanzien worden, en dus zonder herbeleg dienen vergoed;

‘Speciale archieven’

Boven hebben we kort uiteengezet wat de meest aangewezen manier is om de structuur van de eigendomsoverdracht te kunnen opmaken (zowat de genealogie van je gebouw), maar in veel andere archieven kan je sporen vinden over de bouw en verbouwingen. We denken hier aan archieven van kerkfabrieken, het OCMW en zijn voorganger en aldaar bewaarde archieven van gerelateerde instellingen.

Archieven over de wederopbouw na de verwoestingen in Wereldoorlog II

Ook de schade tijdens Wereldoorlog II, voornamelijk te wijten aan de bombardementen in mei 1940 hebben sporen nagelaten in de stad. Ook deze schade is gedocumenteerd.

Zie: RA Brugge Ministerie van Wederopbouw na oorlogsschade WWII.

Inventarissen MB0001 en MB0002 (private goederen) te consulteren in de leeszaal van het Rijksarchief te Brugge (let wel: voor de meeste andere provincies steken deze archieven in het ARAB).

Zie: ARAB Archief Heropbouwministerie

Dit behelst wederopbouw dossiers uit de periode van de Tweede Wereldoorlog (1940-1944). Sommige dossiers die nog niet afgehandeld waren op het eind van de oorlog werden toch verder behandeld en daardoor steekt er soms ook recenter archief in. Zie: Inventaris F 0069 in de leeszaal van het Algemeen Rijksarchief te consulteren. Er zit zeer veel fotomateriaal in omdat de eigenaars op deze manier de schade aan het interieur en de inboedel konden bewijzen. Zeer mooi archiefmateriaal is alzo overgeleverd. De fiches (ca. 1 mio) zijn te consulteren van de webstek van het ARAB (zoek naar: ‘Fiches alphabétiques dommages de guerre’). Om een nutteloze rit naar Brugge te vermijden mag u steeds via mail contact opnemen om te vragen of er überhaupt iets in het dossier steekt.

Het is natuurlijk niet steeds even eenvoudig te weten of uw huis schade heeft opgelopen tijdens deze bombardementen in de meidagen 1940. Men kan dit natrekken via foto materiaal of de berichtgeving in de kranten. Natuurlijk kan hier eventueel de mondelinge geschiedenis haar werk doen.

Rik Opsommer, *Duizend Bommen En Granaten! Oorlogsschade in West-Vlaanderen Tijdens de Eerste En Tweede Wereldoorlog*. (Ed. by Elisabeth Blancke et al.), West-Vlaams Archievenplatform, 2020.

We gaan voor een levendige geschiedenis van ons huis !

We gaan geen stambomen maken met enkel namen en data en in de val trappen die veel genealogen doen.

We willen die bewoners van vroeger leren kennen. Uit de divers opgegeven bronnen (notarisaktes, bevolkingsregisters) heeft u al richtinggevende gegevens van die bewoners. Er

staan meestal geboorteplaatsen en -data in. Let op. Wat de notarisarchieven betreft zijn deze gegevens meestal zeer accuraat, maar in de bevolkingsregisters moet u deze gegevens toch wel eens checken. U duikt via de registers van de Burgerlijke Stand in hun geboortecte, zal beroep van vader en moeder vinden, in hun huwelijksacte hun eigen beroep op dat ogenblik, in het bevolkingsregister het beroep op dat ogenblik. Maar ook gegevens van de kinderen. Het geeft een ganse gezinssamenstelling, ook van eventueel dienstpersoneel of andere inwonende personen, familie of andere. Het geeft een kijk op de sociale leefwereld van die bewoners.

Maar dat zegt nog niet alles. Er is véél meer te doen. Sociale geschiedenis van de 19de eeuw is boeiend, omdat het zo'n turbulente periode was. Er was grote rijkdom maar ook bittere armoede. En dat heeft allemaal zijn sporen in de bronnen nagelaten.

En dan pas begint de zoektocht écht die nog zelden iemand u heeft voorgedaan. Opeens wordt een huis een levend iets. Iets van vlees en bloed en dat moet het doel zijn. De geschiedenis van een huis is in eerste instantie dat van zijn bewoners.

Enkele suggesties:

Affiches openbare verkopen van huizen, inboedels en gronden

Het stadsarchief heeft verschillende verzamelingen affiches (eigen verzameling, aankopen en zie tevens de affiches in het fonds Het Wekelijks Nieuws in het Stadsarchief van Poperinge,...). Inventaris affiches uit het Stadsarchief van Ieper Inv. C03. Zie eventueel ook op www.westhoekverbeeldt.be

De affiches zijn interessant: ze geven de namen van de verkoper meestal op, die van de gebruiker of bewoner en de 'aangelanden'. Soms worden huizen mét inboedel verkocht, of de inboedel alleen. Dan weet u ook direct via welke notaris de zaak gelopen is en heeft u zicht om het ganse dossier terug te vinden. Het is interessant om bepaalde kunstvoorwerpen die zich in huizen bevonden te gaan traceren. Of de notaris u in dat geval evenwel zicht moet geven op de namen van de koper is een ander probleem. Ook hier is geheimhouding soms een drempel voor verder onderzoek.

Ook het Provinciaal Archief (Brugge) bewaard heel wat bruikbaar materiaal op dit vlak.

Bouwvergunningen

Individuele dossiers zijn bewaard in de gemeentearchieven en vanaf 2009 zijn de bouwdoSSIERS ter beschikking via de dienst Ruimtelijke Ordening. Er is steeds een spoor te vinden in de verslagen van schepencollege en gemeenteraad. Ze geven een aanwijzing voor wijzigingen aan het gebouw: een extra deur, vergroting ramen, gedeeltelijke afbraak,... Dergelijke vergunningen werden tijdlang zelfs gepubliceerd in 'de Poperingenaar/het Wekelijks Nieuws' (online consulteerbaar bij www.historischekranten.be).

Voor de stad is de collectie (1946-1976) via inv. GA 15 toegankelijk. Voor bouwvergunningen na 1962 dient u wel toelating te krijgen van de dienst Ruimtelijke Ordening.

Dossiers gevaarlijke, hinderlijke en ongezonde bedrijven (Provinciaal Archief Brugge, via Probat)

Dit archief dat bewaard is in het Provinciaal archief bevat zeer interessante dossiers (44.000 stuks), soms met plannen en als u veel geluk heeft foto's. Vanaf er iets of wat van industriële activiteit was, zal u in dat archief een dossier vinden. Ook in de verslagen van schepencollege en gemeenteraad van de stad omdat zij de meeste dossiers ter goedkeuring moesten doorsturen aan de provincie. In de stad zelf zijn ook deze dossiers niet bewaard gebleven, doch de dossiers in de provincie maken dit goed.

J. VANNIEUWENHUYSE (red), *Goed garen gesponnen? Industrialisatie in de provincie West-Vlaanderen, 1800-1940*, Brugge, 1998.

J. MESTDAGH, 'Ontsluiting en valorisatie van archiefreeks over hinderwetgeving: pilootproject in Vlaanderen', in *Bibliotheek- en Archiefgids*, 80, 2004, p.22-27.

M. MARIN, *Dossiers van gevaarlijke, hinderlijke en ongezonde bedrijven; kritiek en bruikbaarheid voor historisch onderzoek. Een analyse aan de hand van 1ste klasse vergunningen in het Provinciaal Archief West-Vlaanderen 1863-1970*, Gent, Academia Press, 2010.

Wat u daarin zal vinden ? Vergunningen voor het bekomen van toelatingen tot het uitbaten van tijdelijke steenbakkerijen, installatie van stoommachines, van gasmotoren,... Kortom, alles wat iets te maken heeft met de mechanisatie van stad in de 19de en 20^e eeuw. Men mag niet vergeten dat er een grote pre-industriële en industriële activiteit was binnenin de stad in de 19de eeuw. Achter woningen in het centrum trof men tal van activiteiten aan: tabaksfabriekjes, steenbakkerijen, brouwerijen,... En veel activiteiten die thans al lang uit het straatbeeld verdwenen zijn: brouwerijen, touwslagerijen, tabaksfabriekjes,... Een blik op de leggers van Popp geeft daar een mooi beeld van.

Fotomateriaal

In het Stadsarchief Ieper zijn er verscheidene fotocollecties voorhanden: Staf Verheye (foto's van gebouwen vlak voor afbraak) en Hector Dehaeck (F34) en Gilbert Bossaert (F14).

Natuurlijk is op vandaag de internetsite Westhoekverbeeldt een onmisbare bron voor dergelijke opzoekingen. De aangeboden informatie bij de foto's is niet altijd even secuur en moet best nagezien worden. Het neemt niet weg dat het een goeie start is in uw zoektocht naar beeldmateriaal naar uw huis en een aanzet moet zijn om nieuwe gegevens te delen met de vrijwilligers van de site. Nadeel is dat u niet op huisniveau kan zoeken, maar enkel op straatnaam, bewoners/eigenaar, activiteiten,...

Een bijzondere collectie is deze aangelegd door de Provinciale bibliotheek (Tolhuis Brugge, thans in Heule). De verzameling Westflandrica is ongemeen rijk maar wordt veel te weinig geconsulteerd. Een rijk geïllustreerde overzichtscatalogoog uit 2015 geeft een eerste beeld van wat er zoal te vinden is.

Online zijn de mogelijkheden natuurlijk zeer groot. Er zijn zeer omvangrijke collecties die steeds meer online toegankelijk zijn (o.a. Bibliotheek UGent). In de afdeling handschriften kan men een zeer speciale collectie consulteren, nl. de collectie van Clemens Trefois (1894-1984), de befaamde volkskundige en kenner van de architectuur van de landbouwhuizen. Duizenden foto's en plannen (enkel toegankelijk via een kaartensysteem) zijn zeer interessant voor wie een huis op het platteland wil onderzoeken.

Clemens V. Trefois, *Ontwikkelingsgeschiedenis van onze landelijke architectuur*, Sint-Niklaas, 1978.

Clemens V. Trefois, *Van vakwerk tot baksteenbouw*, Sint-Niklaas, 1979.

Frank Becuwe, Vincent Debonne & Pol Vanneste, *Tooverwerk. Het verhaal van de wederopbouwhoeves in de Verwoeste Gewesten van West-Vlaanderen*, Brussel, Agentschap Onroerend Erfgoed, s.d.

Er zijn heel wat fotoboeken over Ieper verschenen. Zie o.a.:

H.J. Constandt, O. Mus en P. Vandenbussche, *Het Ieper van toen*, 1984.

Jan Dewilde, *Godenschemering over Ieper. Ieper gezien door de fotografen Léontine, Maurice en Robert Antony 1893-1930*, Ieper, 2007.

Een speciaal geval: beschermde monumenten, landschaps- en dorpsgezichten.

In Ieper zijn er nogal wat beschermde monumenten. Sommige zijn deels geklasseerd (bv. enkel de voorgevel), andere helemaal interieur (deels of geheel) inbegrepen. Wie in zo'n pand woont weet dat wel, al was het maar omwille van de voor- en nadelen die die 'bescherming' biedt. Het voordeel is wel dat die huizen al beschreven zijn – soms zeer summier – in de reeks 'Bouwen door de eeuwen heen' van het Bestuur Monumenten en -landschappen. Voor een recente lijst van beschermde monumenten of dorpsgezichten moet men op het internet gaan zoeken. Maar ook niet-monumenten staan er in, waardoor eenieder die een huis wil bestuderen van voor pakweg 1960, toch best eens in die gids kijkt. Er wordt gewezen op interessante bouwkundige elementen van huizen. Het is een 'historische' inventaris op zich, want een deel van de huizen is intussen verdwenen: afgebroken of zo gewijzigd dat de oude elementen verdwenen zijn. In dat boekdeel staan niet enkel de beschermde monumenten, maar alle gebouwen die interessant waren uit bouwkundig oogpunt.

Wat monumenten betreft zijn er tal van bijkomende mogelijkheden om aan ouder fotomateriaal te geraken. Vooreerst via de website van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK-IRPA) zijn veel oude foto's van voornamelijk beschermde monumenten gescand. Ook bijvoorbeeld deze van de Mission d'Huicque. Ook heeft de

Provinciale zetel van Onroerend Erfgoed (de vroegere dienst monumenten) in Brugge een groot bestand (niet digitaal voorhanden) van foto's van beschermde monumenten (zowel van het exterieur als het interieur).

H. STYNEN, G. CHARLIER & A. BEULLENS, *15/18 Mission Dhuicque. Het verwoeste gewest*, Brugge, 1985.

Voor de opzoeking naar de huizengeschiedenis heeft dit monument-zijn totaal geen invloed, daar alle administratieve geplogenheden bij overdracht dezelfde zijn als bij 'gewone' huizen. Enkel op de belastingaangifte van de eigenaar kan u dat zien, maar dat gaat voor ons onderzoek wat te ver.

Aanzienlijk veel plannen zijn bewaard in het Archief van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen (bij het VIOE) dat nu deel uitmaakt van OE (Onroerend Erfgoed). Dat is voor West-Vlaanderen te consulteren in Brugge, maar aangezien het archief in Brussel bewaard ligt moet men steeds op voorhand de aanvragen richten aan de diensten.

In handen van een vennootschap

Het zou kunnen zijn dat een gebouw in handen is van een vennootschap (bvba, vof, NV,...) omwille van fiscale redenen. Wat de registratie betreft maakt dat niets uit. Een vennootschap kan kopen, moet taks betalen,... Enkel het erfenisgegeven is anders (al dan niet overdraagbaarheid van de aandelen), maar aangezien dat een fenomeen is wat we maar de laatste decennia kennen, is dit voor ons onderzoek geen beletsel. Je hebt naast de eigenaar (de vennootschap ook de bewoners, eventueel de aandeelhouders – maar dat hoeven niet dezelfde personen te zijn). Zoiets vraag je best na bij de betrokkenen. Je ziet dergelijke fiscale constructies ook snel als zo'n pand in de verkoop belandt. Men verkoopt dan via 'overname van aandelen': je koopt een vennootschap waar het pand in steekt als activa.

3. TUSSEN DE NIEUWE TIJD EN HET ANCIEN REGIME

De overgang: 1834 – 1796

Iets moeilijker is de overgang tussen de 'Belgische' periode en het eind van het ancien regime. Het kadaster is ingevoerd door de Franse bezetter in onze streek, maar dat archief is voor deze jaren niet zo gemakkelijk toegankelijk. In het Kadaster te Brugge bewaard men namelijk enkel het archief vanaf 1834, het wettelijke vertrekpunt van het kadaster (men heeft bijna vier decennia gewerkt aan de opmaak van het kadaster!). Het primitief kadaster wordt nog steeds bewaard bij de administratie van het kadaster – nu de Administratie Opmetingen en Waarderingen binnen de Algemene Administratie van het Patrimoniumbeheer van de Federale Overheidsdienst Financiën in Brussel. En daar komt u

amper of niet in. Het is wel tegen de wet van openbaarheid van bestuur (die dingen zijn 200 jaar oud!), maar daar hebben ze duidelijk de schijt aan.

A. Coenen, G. Leloup en M. Trigalet, *Inventaris van de primitieve plannen van het kadaster* (Brussel, 2016).

A. Coenen, G. Leloup en M. Trigalet, *Inventaris van de processen-verbaal van de afpalingen van gemeenten* (Brussel, 2017).

M. Preneel, 'Op de grens van het archiefperceel. De bewogen geschiedenis van het archief van het Belgische kadaster', in: *Liber Amicorum Coppens Herman* (Brussel, 2007) 291-301.

J. Verhelst, *De documenten uit de ontstaansperiode van het moderne kadaster en van de grondbelasting (1790 -1835)* (Brussel, 1982).

A. Zoete, *De documenten in omloop bij het Belgisch Kadaster (1835 - 1975)* (Brussel, 1979).

Nu heeft het Algemeen Rijksarchief een plan opgevat om dit intussen 'historisch' archief te gaan valoriseren. Probleem voor de zoekers is dat men nu enkel de plannen zelf heeft gescand en de processen verbaal van afpalingen van de gemeenten. Er zijn nu 23.423 scans van de primitieve kadasterplannen beschikbaar evenals 61.530 scans van de processen verbaal van afpaling (die de grenzen van de gemeenten en secties vastleggen). Die laatste zijn minder interessant voor ons, tenzij het huis dat u wil bestuderen net op een grens ligt.

U kan deze online raadplegen op www.search.arch.be en dan als zoekterm Inventaris van de primitieve plannen van het kadaster of inventaris van de processen verbaal van de afpalingen van gemeenten als zoekterm ingeven.

Voor leper geven we graag het overzicht van de primitieve kadasterplannen mee (die digitaal te consulteren zijn via de webstek van het Algemeen Rijksarchief:

Overzicht primitieve kadasterplannen voor leper (ARAB)

21955 Sectie A, Percelen van 1 tot 81. [1830-1834]

21956 Sectie A, Percelen van 82 tot 287. [1830-1834]

21957 Sectie A, Percelen van 288 tot 512. [1830-1834]

21958 Sectie B, Percelen van 1 tot 222. [1830-1834]

21959 Sectie B, Percelen van 224 tot 590. [1830-1834]

21960 Sectie C, Percelen van 1 tot 181. [1830-1834]

21961 Sectie C, Percelen van 182 tot 216. [1830-1834]

21962 Sectie D, Percelen van 1 tot 242. [1830-1834]

21963 Sectie E. [1830-1834]

21964 Sectie F, Percelen van 509 tot 557. [1830-1834]

21965 Sectie F, Percelen van 558 tot 688. [1830-1834]

21966 Sectie F, Percelen van 1 tot 72. [1830-1834]

21967 Sectie F, Percelen van 73 tot 197. [1830-1834]

- 21968** Sectie F, Percelen van 207 tot 290. [1830-1834]
- 21969** Sectie F, Percelen van 291 tot 508. [1830-1834]

- 21970** Sectie G. [1830-1834]

- 21971** Sectie H, Percelen van 1 tot 196. [1830-1834]
- 21972** Sectie H, Percelen van 197 tot 415. [1830-1834]
- 21973** Sectie H, Percelen van 410 tot 588. [1830-1834]

- 21974** Sectie I, Percelen van 1 tot 299. [1830-1834]
- 21975** Sectie I, Percelen van 300 tot 570. [1830-1834]
- 21976** Sectie I, Percelen van 571 tot 592. [1830-1834]
- 21977** Sectie I, Percelen van 593 tot 631. [1830-1834]
- 21978** Sectie I. [1830-1834]

- 21979** Verzamelplan. [1830-1834]

Een grensgeval?

Wie net aan de gemeentegrens een woning wil opzoeken kan wel eens zijn voordeel doen om de processen verbaal van de afpalingen van gemeenten te bestuderen die in het Algemeen Rijksarchief bewaard zijn (de plannen zijn online beschikbaar). Zie *'Inventaris van de processen verbaal van de afpalingen van gemeenten'*.

Nr. 1395 Boezinge

Nr. 1400 Brielen

Nr. 1409 Dikkebus

Nr. 1415 Elvderinge

Nr. 1430 Hollebeke

Nr. 1437 Ieper

Nr. 1535 Sint-Jan

Nr. 1559 Vlamertinge

Nr. 1561 Voormezele

Nr. 1591 Zillebeke

Nr. 1594 Zuidschote

Zwart Goed ?

Er zijn twee grote confiscatierondes geweest van kerkelijke goederen door de overheid op het eind van de 18de eeuw. De eerste onder de Oostenrijkse Keizer Jozef II en een tweede met de Franse Revolutie. Daarvan is er een aparte administratie op poten gezet. Die huizen

zijn gemakkelijk terug te vinden in het archief van de Franse Hoofdbesturen (Rijksarchief Brugge). Voor het arrondissement Ieper is de tafel terug te vinden onder het nr. 626. Daar zal u de verwijzing vinden naar de datum van de 'plakbrieven' in de volgende reeksen (die volledig chronologisch zijn). Die dossiers die de verkopen behandelen zijn soms inhoudelijk zeer rijk (en mits wat geluk zal u er zelf een plan in vinden).

Dit archief is bijzonder interessant voor de geschiedenis van de Ieperse huizen en zijn inwoners in de Franse periode (1794-1815). Jammer genoeg is dit archief weinig gekend. Ik verwijs bv. naar het Nr. 2619 'Inlichtingen over de rijkste inwoners en hun huis. Arrondissement Ieper, 1812'.

Jos De Smet, *Inventaris van de Franse Hoofdbesturen in West-Vlaanderen, 1794-1814*.

'Speciale' eigendommen

Er zijn panden die door hun 'speciale' status veel sporen hebben nagelaten, zoals bijvoorbeeld molens. Je zal alles van verkopingen, verpachtingen en dergelijke meer gewoon in de bovenstaande archiefbestanden terugvinden. Maar doordat hun constructie viel onder het windrecht, een heerlijk recht, zal men in de archieven van diegene die het windrecht in bezit had, sporen terugvinden. Voor Vlaanderen zijn die stukken te vinden in de archieven van de Rekenkamer (Rijssel) en de *Conseil des Finances*, bewaard in het Algemeen Rijksarchief in Brussel. Over de rijke mogelijkheden van deze laatste bron, zie:

Kristof Papin, 'De oprichting van molens in de stad en kasselrij Ieper in de 18de eeuw: schipperen tussen private en publieke belangen', in *Westhoek* 31 (2015), p.229-240.

Over molens werd al heel wat gepubliceerd. De vereniging en het tijdschrift Molenecho's waar alle gegevens van alle nog bestaande en verdwenen West-Vlaamse molen worden bijgehouden is bij dit onderzoek zeker lezenswaardig. Hun webstek telt voor de provincie meer dan 1500 fiches van molens die zeker een boeiend startpunt is voor verder onderzoek. Een ouder werk, maar nog steeds bruikbaar is:

Luc DEVLIEGHER, *De molens in West-Vlaanderen*, Kunstpatrimonium van West-Vlaanderen 9, Tielt, 1984.

Familiearchieven

In een stad als Ieper hebben belangrijke families gewoond die soms achteraf zijn uitgeweken of wier familiearchief niet in Ieper bewaard werd. Een volledig overzicht geven van deze is niet mogelijk. Via de zoekfunctie van de site van het Algemeen Rijksarchief kan u zeer eenvoudig eventuele archieven die in één van de Belgische Rijksarchieven bewaard zijn opsporen.

Nu zijn familiearchieven ook soms bewaard in stedelijke archieven. Dat maakt de zoektocht op het internet al wat moeilijker. Als voorbeelden verwijzen we naar de familiearchieven Desmanet du Biesme of Surmont de Volsberge die gedeponneerd werden in het Stadsarchief van Gent. Belangrijke familiearchieven zijn evenwel nog in privaat eigendom (o.a. de

Lichtervelde) en niet publiek toegankelijk. Heel wat van deze archieven zijn reeds de revue gepasseerd in bijdragen van mijn hand verschenen in het tijdschrift *Westhoek*. Voor de geschiedenis van Ieper blijven tal van onontgonnen familiearchieven een zeer belangrijke bron voor de huizengeschiedenis.

Een mogelijkheid is hier om via www.archiefpunt.be een poging te doen (dit is de nieuwe naam van Archiefbank Vlaanderen) om bepaalde kleinere archieffondsen op te sporen.

De band met de archeologie en kunstgeschiedenis

Een gebouw dat vandaag nog bestaat heeft een bouwgeschiedenis die eenvoudig of zéér ingewikkeld kan zijn. Bij het verbouwen van huizen worden soms oudere delen bewaard en daarvan zijn sporen te vinden, zichtbaar of onzichtbaar. Vooral in kelders zal dat het geval zijn, kelders die doorgaans ouder zijn dan het gebouw dat er op staat. Bouwhistorici en archeologen kunnen elk op hun manier bijdragen tot een betere kennis van het gebouw. Kunsthistorici kijken naar de huidige toestand en catalogeren een gebouw in een bepaalde stijl of mengstijl. Dat levert een ruwe datering op.

Huizenonderzoek in de archiefbronnen kan dus nooit het archeologisch onderzoek vervangen. Beide zijn complementair en kunnen kruisbestuivend werken.

De rapporten zijn openbaar en te consulteren via de webstek van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Interieur

Naast het buitenzicht van een huis kan ook het interieur een boeiend onderzoeksthema zijn. Natuurlijk is dit vooral voor wat we gemeenzaam 'monumenten' noemen dat we historische interieurs of restanten er van zullen vinden. Dit is vooral een thema waar kunsthistorici tuk op zijn.

M. ZEILMAKER, *Op zoek naar het historisch interieur. Handleiding voor onderzoek naar de materiële cultuur*, Hilversum, Verloren, 2005.

Toch kan men ook voor gewone huizen een beeld vormen van het interieur en dat op basis van de boedelbeschrijvingen die werden opgemaakt van de bewoners. Daaruit kan men opmaken wat de sociale status was. Bouwsporen aan de buitenzijde wijzen soms op een andere indeling van het huis vroeger.

Tot besluit

Huizenonderzoek doe je niet op één twee drie. Het is een geduldig werkje dat enige accuraatheid van de zoeker verwacht. Doordat je verschillende bronnen nodig hebt, die niet alle op één plaats bewaard worden, vraagt een goed onderzoek wat tijd. Het belangrijkste is evenwel dat je naast de geschiedenis van het gebouw je ook een idee probeert te vormen van wie er ooit in dat pand woonde. Want geen huis zonder zijn bewoner.

Bijlage 1

Beschikbare archieven Registratie en Hypotheekbewaring Ieper

REGISTRATIE

Inventarissen Rijksarchief Brugge F 179 (online) en F 180

Rijksarchief te Brugge F 179 (online-inventaris)

Nr. 1 – 21	serie 6 (1912-1953)	formaliteits- en ontvangstregisters onderhandse akten
Nr. 22	serie 6 (1922)	akten
Nr. 23-27	serie 6bis (1921-1953)	formaliteits- en ontvangstregisters (onderhandse akten waarvan een afschrift of dubbel ten kantore moet ingediend worden)
Nr. 28-127	serie 6bis (1921-1953)	akten
Nr. 128	serie 39/74	pastorijgoederen
Nr. 129-170	serie 44	grondboek (groot Ieper)
Nr. 171-172	serie 45	goederen gelegen in Frankrijk
Nr. 173-174	serie 47	registers van indiening en de nalatenschap
Nr. 175-190	serie 52	algemene tafel van eigenaars (alfabetisch per letter familienaam)
Nr. 191	serie 53 (1873-1911)	inventaris der bezoldigde schattingen
Nr. 192-209	serie 54 (1895-1974)	tafels van sterfgevallen (is de toegang op de reeks 187)
Nr. 210-272	serie 187 (1868-1928)	aangifte van nalatenschap (akten) (op datum van de indiening van het nalatenschap, enkel als er ook onroerend goed te verdelen was, steeds ingeschreven binnen de 6 maanden na het overlijden, steeds neergelegd in het kantoor waar de overleden gehuisvest was sinds 1818)
Nr. 273-276	serie 187	akten 1818-1865, 1865,1827-1914

Merk op: de belangrijke reeks 5 ontbreekt volledig (registers van openbare burgerlijke akten, dus de notariële akten in volledig afschrift), maar te traceren via de reeks 72 (zie hypotheekarchief).

Inventaris F 180 archieven uit de periode 1946-1974

MEMO: zoekwijze

Via de algemene tafel (reeks 52) ga je naar het repertorium van eigenaars (reeks 50). Maar die ontbreekt voor leper. Dus kun je enkel via de overlijdens datum/neerleggingsdatum zoeken in de reeks 187 (aangifte nalatenschappen). Door het ontbreken van de reeks 50 moet je dus volledig de reeks 5 (ontbreekt voor leper) en de 6 'doorploegen' op zoek naar de onderhandse akten (d.i. de akten die niet verleden zijn voor een notaris).

RA Brugge = Rijksarchief Brugge

HYPOTHEEKBEWARING

Oud Hypotheekkantoor reeksen 3,4,6 (an 4-7) (RA Brugge F 315) nrs. 1-24

Reeksen 70,71,72,75 (an 4-7) (RA Brugge F 315) nrs. 25-38

Idem alfabetische tafels (an 4-7, 8, 1820) (RA Brugge F 315) nrs. 39-42.

Reeks 76 (tafels verdelingen of scheidingen) 1815 en alfabetische tafel van de repertoria van de hypotheekformaliteiten (op de 75) (RA Brugge F 315) nrs. 43-46.

Reeks 70 Register van neerlegging van de in te schrijven titels en van de ontvangst van hypotheekrechten

An 7 – 1923 vernietigd (RA Brugge F 316)

Nr. 1 – 63 (1923-1972) (RA Brugge F 316)

Reeks 71 Register van inschrijving van voorrechten en hypotheek

Nr. 1 – 242 (an 7 – 1899) (RA Brugge F 210, niet verder geïnventariseerd)

Registers 1899-1913 (57 registers) zijn vernietigd

Nr. 243-543 (1913-1960) (RA Brugge F 210)

Nr. 1 – 429 (1960-1977) (RA Brugge F 181)

Reeks 72 Register van overschrijving van akten van overdracht of aanwijzing van zakelijke onroerende rechten

Nr. 1 – 305 (an 7 – 1850) (RA Brugge F 211, niet verder geïnventariseerd)

Nr. 306 – 515 (1850-1868) (RA Brugge F 211)

Enkel nr. 313 ontbreekt (sept.-okt. 1851)

- Nr. 516-887 (1868-1885) (RA Brugge F 211)
Nr. 888-1017 (1885-1890) (RA Brugge F 211)
Nr. 430 – 992 (1890-1908) (RA Brugge F 181)
Nr. 1 – 180 (1908-1913) (RA Brugge F 735)

Reeks 75 Repertorium van hypotheekformaliteiten

- Nr. 993-1056 (1897-1913) (RA Brugge F 181)

Opm. nrs. 1030-1034 waterschade; 1039 en 1046 met kogelgaten

Reeks 76 Alfabetische tafel van het repertorium van de hypotheekformaliteiten

- Nr. 1- 9 alfabetische tafels 1815-1826 (RA Brugge F 213)
Nr. 10 – 17 alfabetische tafels 1827-1836 (RA Brugge F 213)
Nr. 18-43 alfabetische tafels opgemaakt in 1836 (RA Brugge F 213)
Nr. 44 – 53 alfabetische tafels opgemaakt in 1838 (RA Brugge F 213)
Nr. 54 – 65 alfabetische tafels opgemaakt in 1879-1881 (RA Brugge F 213)
Nr. 1057 – 1081 alfabetische tafels 1881-1913 (RA Brugge F 181)

Detailinventarissen beschikbaar in het Rijksarchief Brugge en Stadsarchief Ieper.

Kristof Papin